

T.C.
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

**MATEMATİK BECERİSİNİN SOSYAL
BİLGİLER DERSLERİNDEKİ HARİTA,
GRAFİK VE TABLO OKUMA
BECERİLERİNE ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Şenol Mail PALA

Danışman

Doç. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK

Erzincan 2011

EK 3: TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu alışma, İlköğretim Anabilim Dalının Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul edilmiştir.

Danışman / Jüri : Doç. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK

Jüri: Doç. Dr. Erdal AKPINAR

Jüri :Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Hüsni BAHAR

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir 29/09 / 2011

Doç. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK

Enstitü Müdürü

Özet

Sosyal bilgiler derslerinde harita, grafik ve tabloların öğrenciler tarafından ne düzeyde kavrandığı önemlidir. Çünkü harita, grafik ve tabloların yer aldığı konuların, öğrenciler tarafından öğrenilebilmesi bu görsel öğelerin daha iyi anlaşılması ile mümkündür.

Araştırmanın amacı ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin matematik becerileri ile sosyal bilgiler dersindeki harita, grafik ve tablo okuma becerileri arasındaki ilişkinin araştırılması ve ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda önerilerin belirlenmesidir.

Araştırmamız için iki adet beceri testi hazırlanmıştır. Bu testlerden birisi Harita, Grafik ve Tablo Okuma Becerisi Testi (Sosyal Bilgiler Testi) diğeri ise Matematik Becerisi Testi'dir. Bu iki test 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Erzincan il sınırlarındaki 6 okulda toplam 340 öğrenciye uygulanmıştır.

Beceri testleri uygulandıktan sonra sonuçlar uzman kişiler desteği ile Sosyal Bilimler İstatistik Paket Programı (Statistical Package for the Social Sciences 17.0) kullanılarak değerlendirilmiştir. Ayrıca daha sonra beceri testlerine katılan öğrencilerden 15 tanesine Görüşme Protokolü uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda öğrencilerin harita okuma, grafik okuma, tablo okuma becerileri ile sosyal bilgiler ve matematik becerilerinin cinsiyete göre farklılık göstermediği, sınıf düzeyine ve ikamet edilen çevreye göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca matematik becerisinin sosyal bilgiler öğretim programında önemli yer tutan harita, grafik ve tablo okuma becerilerine belirgin etkisi olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Matematik, Harita, Grafik, Tablo.

Abstract

It is significant in social studies classes, in what level the map, chart and tables are comprehended by the students. Because the more the students comprehend these visual materials the better they learn the subjects that include these visual materials better.

The aim of this research is to search the relation between the skills in mathematics and reading map, chart and tables skills in social studies classes and also to make suggestions according to the results of the research.

Two skills tests are prepared for our research. One of them is Reading Map, Graphic and Table Skill Test-Social Studies Tests-and the other one is Mathematical Skill Test. These two tests are applied to 340 students of 6 schools during the terms in 2010-2011 in Erzincan.

The test results are evaluated by the experts by using the Statistical Package for the Social Sciences 17.0. Besides an Interview Protocol is applied to 15 students who took the these skill tests.

As a result, we observe that the success of the students about the skills in social sciences and mathematics and reading map, chart and table skills do not differ according to the gender of the students. It differs according to their grade and the place that they live in. Furthermore, we observe that having mathematical skills has a great effect on reading map, chart and table skills which holds an important place in social studies curriculum.

Keywords: Social Studies, Mathematic, Map, Chart, Table.

Önsöz

Bilimin ve teknolojinin hızla geliştiği dünyamızda bu değişime ayak uyduracak bireyler yetiştirmek son derece önemli hale gelmiştir. Bu konuda en büyük görev ise eğitime düşmektedir. Buna paralel olarak eğitim kendisini sürekli yenilemekte ve değişime ayak uydurmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda geleneksel eğitim sistemlerinin yerine modern eğitim sistemleri uygulanmaya başlanmış, öğretmenin ve konunun merkezde olduğu eğitim sisteminden öğrenci merkezli eğitime geçilmiştir.

Eğitim sisteminde meydana gelen gelişmeler ülkemizde etkisini göstermiştir. Öğretim programlarında değişiklik yapılmış ve bu programlar 2005-2006 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. 2005 programları öğrenciyi merkeze alarak yapılandırmacı kuramı benimsemiştir. Bu kurama göre öğrenci kendi bilgileri kendisi yapılandırmalıdır. Ayrıca 2005 programlarında dersler arası ilişkilendirmeye büyük önem verilmiştir.

Ülkemizde eğitim sisteminde meydana gelen değişiklikler sosyal bilgiler programında da değişikliklerin yapılmasını sağlamıştır. 2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nda görsel materyaller önemli yer tutmuş, sosyal bilgiler ders kitaplarında sayısal öğelerle zenginleştirilen harita, grafik ve tablolara daha fazla yer verilmiştir.

Harita, grafik ve tabloların yeterli düzeyde kavranılması eğitimciler için son derece önemlidir. Çünkü bu görsel öğelerin yer aldığı konuları daha iyi anlamak için bu öğelerin iyi kavranması gerekmektedir. Bu öğelerin içinde birçok sayısal veri yer almaktadır. Bu sayısal verileri daha iyi anlayabilmek için ise öğrencilerin birtakım matematik becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Bu yüzden sosyal bilgiler öğretmenleri ve matematik öğretmenlerinin işbirliği içinde olması gerekmektedir.

Bu araştırmada öğrencilerin harita, grafik ve tablo okuma beceri düzeyleri ile matematik becerisinin bu düzeyleri ne kadar etkilediği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamın hazırlanması aşamalarında büyük emeği geçen ve bana her konuda yardımcı olan, çok kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK'e, istatistiksel verileri düzenlememde yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Mehmet BEKDEMİR'e, Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Hüsnu BAHAR'a, desteklerinden dolayı Doç. Dr. Erdal AKPINAR'a ve desteklerini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Erzincan 2011

Şenol Mail PALA

İçindekiler

<i>Tez Kabul Tutanağı</i>	I
<i>Özet</i>	II
<i>Abstract</i>	III
<i>Önsöz</i>	IV
<i>İçindekiler</i>	VI
<i>Şekiller</i>	VIII
<i>Tablolar</i>	IX
I. GİRİŞ	1
A. Araştırmanın Problemi.....	7
1. Alt Problemler.....	8
B. Araştırmanın Amacı.....	9
C. Araştırmanın Önemi.....	9
D. Sayıtlar.....	10
E. Sınırlılıklar.....	10
F. Tanımlar.....	11
G. İlgili Araştırmalar.....	12
II. SOSYAL BİLGİLERİN TANIMI, ÖNEMİ, SOSYAL BİLİMLERLE İLİŞKİSİ ve TARİHİ	17
A. Sosyal Bilgilerin Tanımı.....	17
B. Sosyal Bilgilerin Önemi.....	19
C. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler.....	21
D. Sosyal Bilgilerin Tarihi Gelişimi.....	23
III. 2005 İLKÖĞRETİM ve SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ PROGRAMLARI	28
A. 2005 İlköğretim Programları.....	28
B. 2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı.....	29
1. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Amaçları.....	31

IV. SOSYAL BİLGİLERİN DERSİNDE HARİTA, GRAFİK, TABLO KULLANIMI ve SOSYAL BİLGİLERİN MATEMATİKLE İLİŞKİSİ	34
A. Sosyal Bilgiler ve Matematik İlişkisi.....	34
B. Sosyal Bilgiler Dersinde Harita Kullanımı	37
C. Sosyal Bilgiler Dersinde Grafik Kullanımı.....	41
D. Sosyal Bilgiler Dersinde Tablo Kullanımı.....	43
V. YÖNTEM	46
A. Evren Örneklem	46
B. Veri Toplama Araçları.....	47
C. Verilerin Toplanması.....	48
D. Verilerin Analizi.....	49
VI. BULGULAR ve YORUMLAR	50
A. Beceri Testlerine Ait Bulgu ve Yorumlar	51
B. Görüşme Protokolüne Ait Bulgu ve Yorumlar.....	69
VII. SONUÇLAR- TARTIŞMA ve ÖNERİLER	71
A. Sonuçlar ve Tartışma	71
B. Öneriler	72
VIII. KAYNAKLAR	74
IX. EKLER	81
Ek-1 Harita, Grafik ve Tablo Okuma Becerisi Testi(Sosyal Bilgiler Testi)..	82
Ek-2 Matematik Becerisi Testi	87
Ek-3 Görüşme Protokolü	91

Şekiller

		<u>Sayfa No</u>
Şekil 1	Sosyal Bilgiler ile Diğer Disiplinlerin İlişkisi	23

Tablolar

		<u>Sayfa No</u>
Tablo 1	İlköğretim Sosyal Bilgiler Programına Göre Sosyal Bilgiler Dersi ve Matematik Dersi Arasında İlişkili Olan Kazanımlar	35
Tablo 2	İlköğretim Sosyal Bilgiler Kitaplarında Bulunan Harita Sayısı	40
Tablo 3	İlköğretim Sosyal Bilgiler Kitaplarında Bulunan Grafik Sayısı	43
Tablo 4	İlköğretim Sosyal Bilgiler Kitaplarında Bulunan Tablo Sayısı	45
Tablo 5	Örnekleme Giren Okullar ve Öğrenci Sayıları	46
Tablo 6	Harita Okuma, Tablo Okuma, Sosyal Bilgiler Dersi ve Matematik Becerisi Düzeyleriyle İlgili Betimleyici İstatistikler	50
Tablo 7	Cinsiyete Göre Öğrencilerin Harita Okuma Becerisi Düzeylerine İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları	51
Tablo 8	Cinsiyete Göre Öğrencilerin Grafik Okuma Becerisi Düzeylerine İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları	52
Tablo 9	Cinsiyete Göre Öğrencilerin Tablo Okuma Becerisi Düzeylerine İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları	52
Tablo 10	Cinsiyete Göre Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Becerisi Düzeylerine İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları	53
Tablo 11	Cinsiyete Göre Öğrencilerin Matematik Becerisi Düzeylerine İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları	53
Tablo 12	Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Harita Okuma Becerisi Düzeylerine İlişkin İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar	54
Tablo 13	Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Harita Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	54
Tablo 14	Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Grafik Okuma Becerisi	55

	Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar	
Tablo 15	Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Grafik Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	55
Tablo 16	Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Tablo Okuma Beceri Düzeyleriyle İlgili Becerisi Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar	56
Tablo 17	Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Tablo Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	57
Tablo 18	Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Sosyal Bilgiler Becerisi Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar	57
Tablo 19	Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Sosyal Bilgiler Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	58
Tablo 20	Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Matematik Becerisi Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar	58
Tablo 21	Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Matematik Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	59
Tablo 22	Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Harita Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar	60
Tablo 23	Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Harita Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	60
Tablo 24	Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Grafik Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar	61
Tablo 25	Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Grafik Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	62
Tablo 26	Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Tablo Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart	63

	Sapmalar	
Tablo 27	Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Tablo Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	63
Tablo 28	Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Sosyal Bilgiler Becerisi Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar	64
Tablo 29	Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Sosyal Bilgiler Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	65
Tablo 30	Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Matematik Becerisi Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar	65
Tablo 31	Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Matematik Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	66
Tablo 32	Harita Okuma Becerisi Düzeylerinin Matematik Becerisi Düzeylerine Göre Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	67
Tablo 33	Grafik Okuma Becerisi Düzeylerinin Matematik Becerisi Düzeylerine Göre Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	67
Tablo 34	Tablo Okuma Becerisi Düzeylerinin Matematik Becerisi Düzeylerine Göre Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	68
Tablo 35	Sosyal Bilgiler Becerisi Düzeylerinin Matematik Becerisi Düzeylerine Göre Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	68

I. GİRİŞ

İnsanlık tarihinin her döneminde önemli olan bilgi, iletişim olanaklarının küçülttüğü günümüz dünyasında daha da etken duruma gelmiştir. Buna bağlı olarak günümüzde tartışılmaz üstünlük “bilgiyi üreten” ve bilgiyi kullananlarıdır. Bilginin kazanılmasında, kullanılmasında ve donanımlı insan gücünün yetiştirilmesinde ise en önemli görev eğitime düşmektedir.¹

“Eğitim; çevre ayarlaması yoluyla kişinin davranışlarını istendik yönde değiştirme ve değerlendirme sürecidir.”² Eğitim insanın var olduğu günden beri söz konusudur. Dolayısıyla eğitime ihtiyacı da insanın yaratılışıyla yakından ilgilidir. İnsanların ihtiyaçlarına göre, eğitimin niteliği, biçimi ve süresi değişime uğramıştır.³

Hızlı bir değişim içinde bulunan dünya, eğitimdeki yenilik ve gelişmeleri kavrayan, kendilerine düşen görevin farkında olan ve görevlerini bilinçli olarak yerine getiren bireylere ihtiyaç duymaktadır. İnsanoğlunun varlığını sürdürmesi kendini sürekli yenilemesine bağlıdır.⁴ İnsanın kendini yenileyebilmesi konusunda eğitim, her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. 21. yüzyılda ise eğitimin bu önemi daha da artmıştır. Bunda dünyada meydana gelen sosyal, kültürel, ekonomik gelişmeler ve teknolojik değişimler etkili olmuştur. Çünkü değişimlere ve gelişmelere uyum sağlayabilen donanımlı bireyler ancak eğitim yoluyla yetiştirilebilmektedir.⁵

Siyasi sınırların önemini kaybettiği, uluslar arası standartlara sahip olmayan bireylerin herhangi bir alanda başarılı olamadığı günümüz dünyasında, toplumun beklentilerine cevap verebilecek bireyler yetiştirmek, eğitim kurumlarının en önemli hedefi haline gelmiştir. Eğitim kurumlarındaki geleneksel öğretim yaklaşımında

¹ Kasım Kıroğlu, *Yeni İlköğretim Programları(1-5. Sınıflar)*, 2.bs., Ankara Ekim 2007, s.542.

² Veysel Sönmez, *Eğitim Felsefesi*, 2.bs., Ankara 1993, s.43.

³ Remzi Y. Kınal, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, 2.bs., Erzurum 1999, s.1.

⁴ Eda Erdem, Özcan Demirel, “Program Geliştirmede Yapılandırıcılık Yaklaşımı”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 23, 2002, s.81.

⁵ Ayşe Mentiş Taş, “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Eğitimi Program Standartlarının Belirlenmesi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C.37, S. 1, 2004, s.28-54.

öğrenci, pasif ve kendisine verilen bilgiyi almakla sorumlu birey; öğretmen ise sınıf içinde öğretimin merkezinde bulunan ve görevi öğrenciye bilgiyi aktarmak olan öğretme sorumlusu olarak kabul edilmektedir. Buna göre eğitim kurumlarından mezun olan öğrenciler, toplumun ve ekonomik kurumların beklentilerine cevap verebilecek yeterlilikten uzak kalmaktadırlar.⁶ Bu anlamda eğitim, gelişime ayak uydurması için değişime uğramış ve geleneksel öğretim terk edilerek daha çağdaş öğretim programları yapılmıştır.

Günümüzde, eğitimin geleneksel bilgi aktarması görüşü giderek geçerliliğini yitirmiş; bunun yerine, gelişen, değişen topluma kolayca uyum gösterebilen, hızlı ve akılcı kararlar verebilen, birbirleriyle ve çevreleriyle etkili iletişim kurabilen bireyler yetiştirilmesi görüşü benimsenmeye başlamıştır. Bireylere iyi birer vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırıp onları milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmeyi amaçlamış olan sekiz yıllık zorunlu ilköğretim basamağının her öğrenciye bu özellikleri kazandırmış olması beklenmektedir.⁷ İlköğretim eğitim programlarının bütün amacı öğrencileri iyi birer toplum, bölge millet ve dünya vatandaşı haline getirmek olmuştur.⁸

Bilgi çağını yaşayan dünyamızda, eğitimin temel amacı düşünen, anlayan, yorumlayan, bilgiyi üreten sorun çözen ve bilimsel düşünen bireyler yetiştirmektir. Bu durum ülkemiz için de geçerli olmakta ve öğrencilerimizin bilgi çağı insanı olacak şekilde eğitilmelerini zorunlu kılmaktadır.⁹

Eğitim ve öğretim süreçleri ile öğrencilere verilen bilgiler, öğrencilere günümüz koşullarının beceri ve bakış açısı kazandırmadığı durumlarda öğretim programları ile okullarda verilen eğitim ve öğretim faaliyetleri büyük ölçüde eleştiriye maruz kalmaktadır. Buna bağlı olarak da ülkemizde 1968 – 2004 yılları

⁶ Barış Çaycı, 'v.d.', "Sosyal Bilgiler Dersinde İşbirliğine Dayalı Öğrenme İle Kavram Öğretimi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C.15, S. 2, Ekim 2007, s.619-630.

⁷ Handan Deveci, "Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımı", *The Turkish Online Journal Of Educational Technology*, Temmuz 2005, s. 159-166.

⁸ Abdullah Demirbaş, James L. Barth; *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi (Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi)*, Ankara1996, s. 1.1.

⁹ Kıroğlu, s.1.

arası yapılan öğretim programları eleştiriye maruz kalmıştır. Dolayısıyla bu programların değiştirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu amaçla 2004 yılında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından yürütülen çalışmalar sonucunda ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan derslerin öğretim programlarında toplu bir değişime gidilmiş, yapılandırmacı yaklaşım benimsenerek, beceri eğitimine önem veren öğretim programları oluşturulmuştur.¹⁰

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulan 2005 programı, öğretmen ya da konu merkezli değil, öğrenen merkezli ve öğrenenin bakış açısını yansıtmaktadır. Öğrenci kendisine sunulan bilgileri ezberleyerek, edilgen bir biçimde öğrenmeye çalışmak yerine, öğrenme-öğretme sürecine aktif olarak katılmaktadır. Kendisine sunulan uyarıları yorumlayarak, anlamlandırarak bilgiyi bizzat kendisi yapılandıracaktır. Bu anlayışla öğrenen kendi öğrenmelerini kendisi oluşturmaktadır.¹¹

Günümüzde meydana gelen gelişmeler neticesinde her toplum sürekli bir değişim içerisinde ve karmaşık sorularla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu sebeple insanlar için sosyal bilimlerin önemi çok büyüktür. Toplum içinde yaşayan bireylerin ihtiyaçlarıyla toplumun beklentileri arasındaki dengeyi sağlamada, bireylere gerekli bilgi, beceri, tutum ve değer kazandırma açısından sosyal bilimlere önemli görevler düşmektedir.¹² İlköğretim okullarında ise sosyal bilimlerin temel kazanımların aktarıldığı ders genellikle sosyal bilgilerdir. Buna bağlı olarak, bu derslerdeki bilgi yoğunluğu da diğer derslerden daha fazladır.¹³

¹⁰ Hakan Koç, *Coğrafya Öğretim Programındaki Kazanımların Öğrencilerin Harita Beceri Düzeyleri Üzerine Etkisi*, (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Cemalettin Şahin), T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.

¹¹ Tuğba Yanpar Yelken, “İlköğretim Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersinde Tamamlayıcı Değerlendirme Yaklaşımları Konusundaki Görüşleri”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, S. 2, 2006, s. 58-75.

¹² Şahin Oruç, Kadir Ulusoy; “Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Yapılan Tez Çalışmaları”, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 26, 2008, s. 121-132.

¹³ Cengiz Dönmez, Kubilay Yazıcı, Osman Sabancı; “Sosyal Bilgiler Derslerinde Grafik Düzenleyicilerin Kullanımının Öğrencilerin Akademik Bilgiyi Elde Etmelerine Etkisi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, C.5, S.3, Yaz 2007, s. 437-459.

Ülkemizde yeni ilköğretim programıyla birlikte sosyal bilgiler programı da değişime uğramıştır. 2005 öğretim programı, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, bireyin yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmelerini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir yapıdadır. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır.¹⁴

2005 öğretim programına uyum sağlamak ve öğrencinin pasif, öğretmenin aktif olduğu sıkıcı ve ezberci yöntemlerden uzaklaşmak için materyal kullanımı kaçınılmaz hale gelmiştir. Sosyal bilgiler programı da, eğitim öğretim programını zenginleştirmek için araç-gereç kullanımına büyük önem vermiştir.¹⁵

Yaşı ve psikolojik durumu ne olursa olsun öğrencilerin, gördüklerini yaptıklarını ve yaşadıklarını okuduklarından ve duyduklarından daha kolay ve hatta daha doğru öğrendikleri bir gerçektir. Böyle olunca, klasik şekildeki öğretme ve öğrenme çabalarını: görmeye, yapmaya ve yaşamaya imkan verecek araç ve gereçlerle desteklemenin vazgeçilmez olduğu anlaşılır.¹⁶ Çünkü araç-gereçler çocuktan beklenen hedef ve davranışlara rahatlıkla ulaşmasında büyük kolaylıklar sağlayabilir, yaparak ve yaşayarak öğrenmesine katkıda bulunur. Araç-gereçlerin kullanılmasıyla çalışmalar, klasik, ezberci, hazır ve can sıkıcı bir çalışma olmaktan da çıkmış olur ve konular ilgi çekici ve heyecanlı bir şekilde işlenir.¹⁷ Araç- gereç kullanmak, daha fazla duyu organına mesaj göndermeyi sağladığı için öğrenmenin

¹⁴ Kıroğlu, s.542.

¹⁵ Zühal Ertuğrul, *İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Ve Küre Kullanım Becerilerinin Tespiti*, (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Servet Karabağ), T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

¹⁶ Ömer Faruk Sönmez, *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7.Sınıf Karadeniz Bölgesi Konusunun Görsel Araç-Gereçlerle Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisinin Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*, (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yalçın Karabulut), T.C Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

¹⁷ Asuman Balkan, *İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Harita Kullanımının Dersle Karşı Tutuma, Başarıya ve Hattırda Tutma Düzeyine Etkisi*, (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Yüksel Güçlü), T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

kalitesini artırır. Araç-gereçlerin ders ortamında kullanılması konuların daha etkili kullanılmasını, dikkatlerin canlı tutulmasını, öğrenmenin daha kalıcı olmasını, güvenli gözlem yapmayı, sürecin ekonomik kullanımını ve içeriğin tutumlu biçimde sunulmasını sağlar.¹⁸

Görsel materyaller, öğretme-öğrenme yaşantısında göze hitap eden araçlardır. Bunlar, resim-fotoğraf, küre, harita, grafik, tablo, çizim, şekillerdir.¹⁹ Sosyal bilgiler dersinde, bilginin aktarılmasında pek çok araç-gereç kullanılır. Bu aktarım sırasında öğretimde kullanılan araç gereçler içinde yer alan görsel materyallerden sık sık faydalanılır. Görsel materyaller sadece metinden oluşan yazılı bir materyalden daha etkilidir. Bazı öğrencilerin görsel betimlemeler yoluyla daha kolay öğrendikleri bilinmektedir. Hatta sözel yolla daha kolay öğrenen öğrenciler bile bazı kavramları öğrenmede, görsel desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Dolayısıyla görsel öğeleri kullanabilmek ve bu görsel öğelerden yeterince istifade edebilmek, bu öğelerin özelliklerinin nasıl incelenmesi ve öğretilmesi gerektiğinin bilinmesini zorunluluğunu gündeme getirir. Bu sebepten öğrencilerin bu tür materyalleri anlamalarına yardımcı olacak özellikler hakkında bilgi sahibi olmaları gerekir.²⁰

Sosyal bilgiler ders kitaplarında, yeterli olmasa da, birçok konuda görsel materyal olarak harita, grafik ve tabloya yer verilmiş ve bu materyallerin öğrenciler tarafından aktif olarak kullanılması amaçlanmıştır. Fakat harita, grafik ve tablo gibi görsel materyallerin öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılıp yorumlanması için öğrencilerin Türkçe, fen ve teknoloji, görsel sanatların yanında matematik gibi diğer derslerden faydalanmaları ve bu dersler hakkında bilgi sahibi olmaları gerekir. Bu da hiç şüphe yok ki 2005 öğretim programlarının da önem verdiği disiplinler arası işbirliğini akla getirmektedir.

¹⁸ Mehmet Taşpınar, *Kuramdan Uygulamaya Öğretim Yöntemleri*, 2.bs. Elazığ Şubat 2005, s.184.

¹⁹ Ahmet Şimşek, “Tarih Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı”, *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.4, S.1, 2003, s. 143- 157.

²⁰ Samettin Başol, Fatma Ünal, Hikmet Azer, Abdullah Yıldız, Ömer Faruk Evirgen; *İlköğretim Sosyal Bilgiler 5 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, İstanbul 2010, s.25-45.

Eğitim programları toplum dzenini sağlayacak nitelikli insan gdcünü yetiştirme sorumluluğu içerisindedir. Bu nedenle eğitim programları toplumun gereksinimlerini, yenilikleri, ağdaş değişimleri gdc önüne alarak, bireylerin bu sürece uyum sağlayabilmelerini amaç edinmelidir. Dolayısıyla artık okullardan beklenen yaratıcı, üretken, öğrenmekten zevk alan, eleştirel dşnebiyen, olaylar arasında ilişki kurabilen bireylerin yetiştirilmesidir. Bu noktada farklı disiplinlerin bilgi ve becerilerini de dikkate alan, öğrencinin motivasyonunun artmasına katkı sağlayan disiplinler arası yaklaşım ağdaş eğitim sistemi içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. Çünkü disiplinler arası ğretim yaklaşımıyla yapılan uygulamalar sonucunda öğrenciler günümüz bilgi toplumunun ihtiyaç duyduğu bireyler olarak yetişebilmektedir. Disiplinler arası yaklaşım öğrencilerin farklı bakış aılları kazanmalarını sağlayarak mantıksal ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmektedir.²¹

Derslerin birbirini tamamladığı ağdaş eğitime uygun disiplinler arası yaklaşım ülkemizdeki eğitim programında da etkisini göstermektedir. Ülkemizde uygulanan 2005 ğretim programı, disiplinler arası yaklaşıma uygun olarak dersler arası ilişkilendirmeye önem vermektedir. Program içerisinde Türkçe, matematik, sosyal bilgiler, fen ve teknoloji eğitimi gibi dersler arasında ilişkilendirme yapılmaktadır. Buna paralel olarak yeni sosyal bilgiler programı diğer ilköğretim programlarıyla birlikte eğitim-ğretim dünyamıza birçok yeniliğin girmesine aracı olmuştur. 2005 sosyal bilgiler programında, sosyal bilgilerin tanımı değişerek, sosyal bilim disiplinlerinden yararlanan, sosyal bilimlerin özüne ve mantığına uygun disiplinler arası bir alan haline gelmiştir.²²

Sosyal Bilgiler; "Sosyal Bilimler" denilen tarih, coğrafya, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi, sosyoloji, ekonomi, psikoloji, antropoloji vb. disiplinlerin bir araya gelmesiyle oluşan disiplinler arası bir çalışma alanıdır.²³ Fakat sosyal bilgiler her ne

²¹ zden Yarımca, "Disiplinler Arası Yaklaşıma Dayalı Bir Durum alışması", *Akademik Bakış Dergisi*, S. 25 Temmuz – Ağustos 2011 s. 1-16.

²² Selahattin Kaymakçı, Yeni Sosyal Bilgiler Programı Neler Getirdi?, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.29, S. 5, , 2009, s. 1530-1545.

²³ Gürhan Can (edt.), Sosyal Bilgiler ğretimi, "yy" 1998, s.7.

kadar sosyal bilimlerden oluşsa da zaman zaman Türkçe, matematik, fen ve teknoloji gibi derslere ihtiyaç duymakta ve bu derslerin bilgilerinden yararlanmaktadır. Özellikle de sosyal bilgiler dersinin bazı konularında birçok matematiksel beceriye ihtiyaç duyulmaktadır. Buna bağlı olarak yeni sosyal bilgiler programında matematik dersiyle birçok konuda ilişkilendirme yapılmıştır. Kronolojik sıra oluşturma; kroki hazırlama ve okuma; haritalardan yararlanma; konum belirleme; tablo ve grafik oluşturma ve okuma; zamanı hesaplama; doğal, sosyal, ekonomik açıdan benzerlikleri, farklılıkları karşılaştırma; ilişkileri yorumlama ve çıkarımda bulunma matematiksel beceriye ihtiyaç duyulan konular içerisinde gösterilmektedir.²⁴

Bu araştırma görsel materyallerden harita, grafik ve tabloları konu edinmiştir. Çünkü sosyal bilgiler ilköğretim programının genel amaçlarının sonunda bilginin harita, grafik ve tablo gibi benzer materyallerle kullanılması, düzenlenmesi ve geliştirmesi beklenmektedir.²⁵ Sosyal bilgiler dersinde yüzlerce kelime ile açıklanabilecek bir bilgiyi tablo, grafik ve haritalar yardımı ile daha kolay ve anlaşılır bir şekilde açıklamak mümkündür. Haritalar, tablolar ve grafikler benzer şekilde sayısal bilgileri gösterebilmektedir.²⁶ Dolayısıyla öğrencilerin bu öğeleri anlamaları ve yorumlayabilmeleri önemlidir. Bu bakımdan öğrencilerin bu öğeleri okuma becerilerinin ne düzeyde olduğunu tespit etmek amaçlanmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler programında bazı konularda matematik dersiyle ve öğretmeniyle işbirliği yapılması gerekliliği belirtilmesine rağmen bu konuda çok az çalışma yapılmıştır. Bu nedenle bu araştırmada, öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki harita, grafik ve tablo okuma becerileri, dolayısıyla sosyal bilgiler dersi üzerinde matematik becerisinin ne kadar etkili olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

A. Araştırmanın Problemi

İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin matematik becerileri ile sosyal bilgiler derslerindeki harita, grafik ve tablo okuma becerileri arasında nasıl bir ilişki vardır?

²⁴ Mehmet Bekdemir, Adem Başbüyük, “Sosyal Bilgiler Ve Sınıf Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Matematik Başarı ve Kaygı Düzeylerinin Coğrafya Başarısını Yordaması”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2011 (baskıda).

²⁵ Kıroğlu, s.522.

²⁶ Koç, s.7.

1. Alt Problemler

1) Öğrencilerin;

a) Harita okuma,

b) Grafik okuma,

c) Tablo okuma,

d) Sosyal bilgiler,

e) Matematik

becerisi düzeyleri nasıldır?

2) Öğrencilerin cinsiyete göre;

a) Harita okuma,

b) Grafik okuma,

c) Tablo okuma,

d) Sosyal bilgiler,

e) Matematik

becerisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3) Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre;

a) Harita okuma,

b) Grafik okuma,

c) Tablo okuma,

d) Sosyal bilgiler,

e) Matematik

becerisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

4) Öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre;

a) Harita okuma,

- b) Grafik okuma,
- c) Tablo okuma,
- d) Sosyal bilgiler,
- e) Matematik

becerisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

5)Öğrencilerin matematik becerisi düzeyleri;

- a) Harita okuma,
- b) Grafik okuma,
- c) Tablo okuma,
- d)Sosyal bilgiler

becerisi düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

B. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin matematik becerileriyle, sosyal bilgiler derslerindeki harita, grafik ve tablo okuma becerileri arasındaki ilişkiyi araştırmak ve ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda öneriler geliştirmektir.

C. Araştırmanın Önemi

Sosyal bilgiler kitaplarında harita, grafik ve tablo içeren konulara yer verilmiştir. Derslerde harita, grafik ve tabloların öğrenciler tarafından ne düzeyde kavrandığı önemlidir. Çünkü harita, grafik ve tabloların yer aldığı konuların, öğrenciler tarafından öğrenilebilmesi bu görsel öğelerin daha iyi anlaşılmasına bağlıdır.

2005 ilköğretim programları, öğrenen merkezli bir anlayış benimsemiştir. Bu anlayışa göre öğrenciler, ders işleme sürecinde aktif olmalı ve kendi bilgilerini yapılandırmalıdır. Dolayısıyla öğrenciler bilgilerini yapılandırabilmeleri için harita, grafik ve tabloları anlayabilmeleri ve yorumlayabilmeleri gerekmektedir.

Harita, grafik ve tabloların daha iyi anlaşılıp yorumlanması için bir takım matematik becerilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışma, öğrencilerin; harita, grafik ve tablo okuma beceri düzeylerini ve bu becerilere matematik becerisinin etkisinin olup olmadığını ve varsa bu etkinin ne kadar olduğunu belirlemek açısından önemli görülmektedir. Çünkü bu yönde yapılan çalışma çok azdır ve çalışmamızın az da olsa bu eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

D. Sayıtlılar

1. Matematik Becerisi Testi ile Harita, Grafik ve Tablo Okuma Becerisi Testi (Sosyal Bilgiler Testi) uygulanırken öğrencilerin bilgi alışverişinde bulunmadıkları kabul edilmiştir.
2. Araştırma için seçilen örneklem, evreni temsil edecek niteliktedir.
3. Çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgiler, gerçeği yansıtan bilgilerdir.
4. Araştırmanın sonuçlarının kendinden sonraki araştırmalar için kaynak teşkil edeceği varsayılmaktadır.
5. Araştırma sonuçlarına göre benzer çalışmalara daha fazla önem verileceği varsayılmaktadır.

E. Sınırlılıklar

1. Çalışma Erzincan il merkezinden 2, merkeze bağlı beldelerden 2, ilçelerinden 1 ve ilçelere bağlı beldelerinden 1 olmak üzere toplam 6 ilköğretim okulundan, 6. sınıflardan 102, 7. sınıflardan 140 ve 8. sınıflardan 98 olmak üzere toplam 340 öğrenci ile sınırlıdır.
2. Çalışma Matematik Becerisi Testi, Harita, Grafik ve Tablo Okuma Becerisi Testi (Sosyal Bilgiler Testi) ve Görüşme Protokolü ile sınırlıdır.
3. Araştırma 2010-2011 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
4. Araştırma Erzincan ili ile sınırlı tutulmuştur.

F. Tanımlar

Beceri: Uygun öğrenme ve öğretim ortamında bireyin, hazır bulunuşluk düzeyine göre düşünsel ve davranışsal bir çabaya girmesi sonucu bir işi kolaylıkla ve ustalıkla yapar hale gelmesidir.²⁷

Eğitim: Belli amaçlara göre insan davranışlarının planlı olarak değiştirilmesi ve geliştirilmesinin yollarını ve ilkelerini bulmaktır.²⁸

Eğitim Programı: Bireylere kazandırılacak amaçları, bu amaçları gerçekleştirmek için seçilen içeriği, içeriğin öğrenciye nasıl verileceğini gösteren öğretme-öğrenme süreçlerini ve değerlendirme etkinliklerini içine alan kapsamlı ve çok boyutlu bir çalışma alanıdır.²⁹

Grafik: Olayların resim veya çizgilerle gösterilmesi metodu, grafik diye adlandırılır. Başka bir ifadeyle; sayısal verilerin çizgilerle ifade edilmesidir.³⁰

Harita: Yeryüzünün bir bölümünün alınan bir ölçeğe göre bir düzlem üzerinde çizilmiş durumudur.³¹

Öğretim: Eğitimin planlı ve programlı bir şekilde belirli bir zaman diliminde ve belirli bir mekanda gerçekleştirilen bölümüdür.³²

Sosyal Bilgiler: Sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen dünyada

²⁷ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara 2006, s. 353.

²⁸ Mahmut Tezcan, *Atatürk ve Eğitim*, Ankara 1992, s. 82.

²⁹ Necdet Aykaç, *Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Aktif Öğretim Yöntemleri*, Ankara 2005, s.1.

³⁰ Hülya Çelik, *İlköğretim Sosyal Bilgilerde Harita Kullanımının Psikomotor Hedefleri Gerçekleştirme ve Öğretime Katkısı*, (Danışman: Yard. Doç. Dr. İsmail Taşlı), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

³¹ Reşat İzbirak, *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1986, s.153

³² Kınca, s.1.

yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır.³³

Sosyal Bilimler: İnsan tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgilerdir.³⁴

Tablo: Çizgilerle çerçevelendirilmiş ve eşit bölümlerle ayrılmış veriler serisidir.³⁵

Topoğrafya: Yeryüzü biçimlerinin bir kağıt üzerine bütün özellikleriyle çizilmesi işini öğreten bilim ve sanattır.³⁶

G. İlgili Araştırmalar

Bekdemir ve Başbüyük, ilköğretim sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği programlarındaki öğrencilerin matematik başarı ve matematik kaygı düzeylerinin coğrafya başarısına etkisini araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre matematik başarısı ve kaygısı coğrafya başarısının önemli birer yordayıcısıdır. Coğrafya başarısının yaklaşık olarak beşte birinin matematik başarısıyla, altıda birinin de matematik kaygısıyla açıklanabileceğini tespit etmişlerdir. Çalışma sonucunda coğrafya derslerindeki bilgileri değerlendirme, organize ve analiz etme gibi öğrencilerin matematiksel becerilerinin geliştirilmesi amacıyla sosyal bilgiler öğretmenliği programlarına seçmeli temel matematik dersi konulabileceği önerilmiştir.³⁷

Temiz ve Tan, “Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Yorumlama Becerileri” isimli çalışmalarında Grafik Yorumlama Beceri Testi geliştirmiş ve bu testi Ankara’daki 3 lisede 1. sınıf öğrencilerine uygulamışlardır. Test puanlarına göre

³³ Cemil Öztürk, Dursun Dilek; *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 3.bs., Ankara Ekim 2003, s.16.

³⁴ Veysel Sönmez, *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*, Ankara 1998, s.9.

³⁵ Oğuz Göksel, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Harita ve Grafik Kullanımının Eğitimi Destekleme Düzeyi*, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. İsmail Taşlı), T.C. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

³⁶ İzbirak, s. 313.

³⁷ Bekdemir, Başbüyük; s.14-16.

süper lise öğrencilerinin hem anadolu lisesi hem de genel lisedeki öğrencilerden daha başarılı olduğu tespit etmiştir. Çalışmada liselerde özellikle fizik, kimya, biyoloji gibi fen derslerinde hem ders ve laboratuvar etkinliklerinde hem de ölçme değerlendirme etkinliklerinde, grafik yorumlamaya daha çok önem verilmesi ve zaman ayrılması gerektiği önerilerine yer verilmektedir.³⁸

Dönmez, Yazıcı ve Sabancı, “Sosyal Bilgiler Derslerinde Grafik Düzenleyicilerin Kullanımının Öğrencilerin Akademik Bilgiyi Elde Etmelerine Etkisi” adlı çalışmalarını deneysel bir yöntem kullanarak Ankara’daki bir okulda uygulamışlardır. Sosyal bilgiler dersinde grafik düzenleyicilerin kullanımının öğrencilerin akademik bilgiyi elde etmelerine olumlu yönde etkide bulunduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca gelişmiş ülkelerde, sosyal bilgiler öğretmenleri eğitim-öğretim faaliyetleri sırasında sık sık grafik düzenleyicilerden faydalandığını, ülkemizde ise sosyal bilgiler derslerinde bu düzenleyicilerden yeteri kadar faydalanıldığını belirtmişlerdir.³⁹

Yazıcı, “Sosyal Bilgilerde Kullanılan Görsel Araçlar: Haritalar-Küreler, Resimler, Tablolar ve Grafikler” isimli çalışmasında; haritalar, resimler, tablolar ve grafiklerin nasıl öğretilmeleri ve incelenmeleri gerektiğiyle ilgili bilgiler verilmektedir. Uluslar arası testlerde ülkemizin aldığı sonuçlara göre bu araçların etkin bir şekilde kullanılmadığını belirtmiş, bu tür araçların okuyucunun dikkatini çekme, odaklanma, farklı bakış açıları sağlama özelliklerinden dolayı eğitim faaliyetlerinde kullanıldığını ifade etmiştir. Bu araçların ders kitaplarında veya sınıf ortamında kullanılmalarından ziyade nasıl kullanılmaları gerektiğinin bilinmesinin önemli olduğu sonucunu ortaya koymuştur.⁴⁰

³⁸ Burak Kağan Temiz, Mustafa Tan, “Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Yorumlama Becerileri”, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.28, 2009, s. 40-41.

³⁹ Dönmez, Yazıcı, Sabancı; s.450-451.

⁴⁰ Kubilay Yazıcı, “Sosyal Bilgilerde Kullanılan Görsel Araçlar: Haritalar-Küreler, Resimler, Tablolar ve Grafikler”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2006, s. 660-661.

Göksel, “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Harita ve Grafik Kullanımının Eğitimi Destekleme Düzeyi” adlı yüksek lisans tezinde, harita ve grafik kullanımının ilköğretim okullarındaki durumlarını inceleyip, sonuçlar ortaya koymuş ve sorunlara karşı çözüm önerileri sunmuştur. Öğrencilerin pek çoğunun grafik okumayı ve yorumlamayı bilmediğini, kitaplarda bulunan grafiklerin yeterli olmadığını belirtmiş, ders kitaplarının biran önce grafik ve harita açısından zenginleştirilmesi, harita ve grafiklerin sürekli güncelleştirilmesi ve öğrencilerin ilgisini çekecek hale getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴¹

Araştırmamız ile ilgili Başbüyük ve Çıkılı, çalışma yaprakları ve dilsiz harita kullanımının ilköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi içinde yer alan coğrafya konularında öğrenci başarısı ve motivasyonu üzerine etkisini belirlemeye yönelik bir çalışma yapmışlardır. Çalışma sonucuna göre, çalışma yaprakları ve dilsiz haritaların öğrencilerin sınıf içi etkinliğe katılmalarında ve öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu yönde etkisi olduğu belirlenmiştir. Ancak ezberlenmesi veya anlatıma dayalı bir ders olduğu düşünülen coğrafya konularının öğretimi için kullanılacak materyal ve etkinliklerle ilgili yeni araştırmalara ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir.⁴²

Uyanık, ortaöğretim 10. sınıf öğrencilerinin grafik anlama ve yorumlamaları ile kinematik başarıları arasındaki ilişkiyi ortaya koyduğu yüksek lisans tezinin uygulamasını Balıkesir il merkezindeki 9 lisede yapmıştır. Grafik çizme, anlama ve yorumlama becerisinin kinematik grafikleri anlama becerisi ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.⁴³

Yıldız, ilköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler derslerindeki harita, grafik ve şekillerin kavranma düzeyiyle ilgili yüksek lisans tezinde, sosyal bilgiler derslerinde

⁴¹ Göksel, s.95-101.

⁴² Adem Başbüyük, Yahya Çıkılı; “İlköğretim 6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Coğrafya Konularında Çalışma Yapağı ve Dilsiz Harita Kullanımının Öğrenci Motivasyon ve Başarısı Üzerine Etkisi”, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, S.16, 2002, s.36-37.

⁴³ Fatma Uyanık, *Ortaöğretim 10. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Anlama ve Yorumlamaları İle Kinematik Başarıları Arasındaki İlişki*, (Danışmanı: Yrd. Doç. Dr Neşet Demirci), T.C.Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

harita, grafik ve şekillerin öğrenciler tarafından yeterli düzeyde kavranılmadığı sonucuna ulaşmıştır. Sosyal bilgiler derslerinin haftalık ders saatlerinin, haritaların kavratılması için az olduğunu, ders kitaplarında yer alan haritaların konular bazında sayıca yetersiz olduğunu tespit etmiştir. Harita, grafik ve şekillerin öğrencilerin ilgilerini çekecek görsellikte olmadığı ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki harita, grafik ve şekillerin renk, biçim ve ifade gücü bakımından iyi tasarlanmadığı sonuçlarına ulaşmıştır.⁴⁴

Balkan, “İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Harita Kullanımının Derse Karşı Tutuma, Başarıya ve Hatırda Tutma Düzeyine Etkisi” isimli tez çalışması yapmıştır. Çalışmada, ilköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersi müfredatında yer alan ”İstanbul’un Fethi ve Sonrası ”ünitesinde harita kullanılarak öğretim yapılan deney grupları ile harita kullanılmadan öğretim yapılan kontrol grupları arasında öğrencilerin akademik başarıları, hatırlama düzeyleri ve derse karşı tutumları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, harita kullanılarak yapılan öğretimin öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki akademik başarılarını, derse karşı tutumlarını ve hatırlama düzeylerini arttırmada etkili olduğu ortaya konulmuştur.⁴⁵

Çelik, “İlköğretim Sosyal Bilgilerde Harita Kullanımının Psikomotor Hedefleri Gerçekleştirme ve Öğretime Katkısı” adlı yüksek lisans tezinde, ilköğretim sosyal bilgiler dersindeki psikomotor davranışlar arasında yer alan harita kullanımının okullarımızda ne düzeyde bulunduğunu ortaya koymayı ve değerlendirmeyi amaçlamıştır. Okullardaki haritaların yeterli olmadığı, öğretmenlerin çoğunun sosyal bilgiler dersine zaman zaman harita getirmediği ve haritayı da gerekli görmedikçe kullanmadıklarını ifade etmiştir. Ayrıca öğretmenlerin harita ile ilgili bazı kavramları bilmedikleri ve harita kullanımının yeterli olmadığı belirtilmektedir.⁴⁶

⁴⁴ Levent Yıldız, *İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerindeki Harita, Grafik ve Şekillerin Kavranma Düzeyi (Aksaray İli Örneği)*, (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Salih Şahin), T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

⁴⁵ Balkan, s.68.

⁴⁶ Çelik, s.114-115.

Türk ve İşleyen, ilköğretim matematik öğretmenleri ile ilköğretim tarih (sosyal bilgiler) öğretmenlerinin öğrenciye konuları sunarken ne gibi bir işbirliği yapabileceği ve matematik öğretiminin tarih öğretimini nasıl etkileyebileceği üzerine bir araştırma yapmışlardır. Matematik ve tarih derslerinde hem Milli Eğitim müfredatında hem de okulda öğretmen boyutunda işbirliği olmadığını gözlemlemişlerdir. Tarih ve matematik disiplinleri arasında işbirliği yapılabileceği önerisi genelleştirilerek diğer disiplinler arasında da işbirliğinin yapılabileceğini belirtmişlerdir.⁴⁷

Bahar, Sayar ve Başbüyük “İlköğretim Öğrencilerinin Kroki Okuma Becerilerinin İncelenmesi (Erzincan Örneği)” isimli çalışmalarında, ilköğretim öğrencilerinin yaşadıkları il merkezinde bulunan mahallelerin yerlerini tanıma ve verilen bir kroki üzerinde eşleştirme becerilerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Çalışmalarını Erzincan il merkezinde 7 ilköğretim okulundaki 604 öğrenciye uygulamışlardır. Sosyal bilgiler dersinde başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin hem kroki hem de harita okuma becerilerini geliştirmek hem de onları ortaöğretime hazırlamak için tamamlayıcı bazı etkinliklerin yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.⁴⁸

⁴⁷ İ. Caner Türk, Tevfik İşleyen; “Tarih Dersi Öğretiminde Matematik Dersinin Yeri”, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.9, 2004, s.450-455.

⁴⁸ Hüseyin Hüsnü Bahar, Kübra Sayar, Adem Başbüyük; “İlköğretim Öğrencilerinin Kroki Okuma Becerilerinin İncelenmesi (Erzincan Örneği)”Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.20, S.1, Ocak 2010 Elazığ, s.234-245.

II. SOSYAL BİLGİLERİN TANIMI, ÖNEMİ, SOSYAL BİLİMLERLE İLİŞKİSİ ve TARİHİ

A. Sosyal Bilgilerin Tanımı

Sosyal bilgiler genelde toplumu ve insanı konu alan bir bilim dalıdır. Bu yüzden sosyal bilgiler hakkında değişik tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır;

“Sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir.”⁴⁹

Sosyal bilgiler, sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır.⁵⁰

Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin bulgu ve ayrıştırmalarının, bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini kapsamaktadır. Sosyal bilgiler dersi, temel kültür öğelerini, birçok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan, disiplinler arası bir yaklaşımla seçilip yoğrularak oluşturulmuş bilgileri içinde bütünleştiren; ilköğretim düzeyine ve çocuğun küresel algılama özelliğine uygun duruma getirilmiş bir derstir.⁵¹

Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek

⁴⁹ Sönmez, s.3.

⁵⁰ Öztürk, Dilek; s.16.

⁵¹ Can (edt.), s. 3.

bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir.⁵²

Dünyada sosyal bilgiler alanında önemli çalışmalar yapan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyine göre sosyal bilgiler; vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin interdisipliner bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır.⁵³

“Sosyal bilgiler, kültürel mirası, onun günümüzdeki yaşayan özelliklerini ve bunların yaşamımıza etkilerini, insanların sosyal ve fiziki çevreleriyle olan ilişkilerini esas alan bir derstir.”⁵⁴

“Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin kazanımlarının, öğrencilerin yaş, fiziksel ve ruhsal durumları gibi unsurların göz önüne alınarak aktarıldığı içerik alanlı öğretim programıdır.”⁵⁵

Günümüzde sosyal bilgilerle ilgili olarak farklı yaklaşımlar olmakla birlikte, sosyal bilgiler eğitimcileri tarafından yapılan tanımlarda ön plana çıkan noktalar şunlardır;

- Etkili demokratik vatandaşlık eğitiminin amaçlanması,
- İnsanın çevresiyle etkileşiminin incelenmesi,
- Çok disiplinli ve bütüncül bir bakış açısına sahip olması.

Sosyal bilgiler ile ilgili yapılan tüm tanımlara genel olarak bakılacak olursa; etkili vatandaşlık kavramı ve bireyin çevreyle olan ilişkisi ağırlık kazanmaktadır.⁵⁶

⁵² T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, s. 26.

⁵³ Fatih Berk, *Eski Ve Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları Ve Ders Kitaplarında Tarih Konularının Karşılaştırılması*, (Danışman: Doç. Dr. Bülent Çukurova), T.C. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

⁵⁴ Ersin Görgülü, *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 2.bs., Ankara Ekim 2002, s.130.

⁵⁵ Yazıcı, Sosyal Bilgiler ve Okuma, s.276.

⁵⁶ Berk, s. 9.

B. Sosyal Bilgilerin Önemi

İnsanlar olguları parça parça değil, bir bütün içinde görür ve daha kolay öğrenip anlar. Bu nedenle ilköğretim okullarında çocuk toplumsallaştırılırken, ilke ve genellemeler bir bilim dalıyla ayrı bir ders olarak verilmemelidir. Bunun yerine ilke ve genellemelerin ortak noktaları bulunup birleştirilerek sunulmalıdır. Gerçek parça parça değil bir bütündür. Bütünü görüp anlamak ve ona uygun yaşamak daha kolaydır. Bu ilke çocuğun gelişim ve öğrenme ilkelerine daha uygundur.⁵⁷ Öğretimde bütünlük yaklaşımının izlenmesi, öğrencilere önemli katkılar sağlamaktadır. Öğretimde bütünlük ilkesiyle, öğrenciler toplum içindeki etkin vatandaş rolüne çok yönlü olarak daha iyi hazırlanabilirler. Ayrıca bu yaklaşım, öğretmenlere daha çok esneklik, hayal gücü ve yaratıcılık olanakları sağlar.⁵⁸

Türkiye’de sosyal bilgiler dersi ilköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda yer almaktadır. Sosyal bilgiler dersi, çocukta bulunan “toptan” algılama özelliğine uygun bir derstir. Bu özelliğe göre çocuk doğal olarak, çevresindeki varlık ve olayları bir bütün olarak algılar; ayrıntılara dikkat etmez. Bu çeşitli derslerdeki eğitimle kazanılır. Bu nedenle bilimsel bir çözümleme ilköğretim çağındaki çocukların psikolojik özelliklerine uygun değildir. Bu, ancak “Sosyal Bilgiler” adı altında toplanan “üniteler” aracılığı ile birer “yaşantı” kazandıracak bir biçimde öğretilir.⁵⁹ 2005 yılı İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı da kazanımların yaşantı yoluyla kazanılmasına elverişli bir şekilde hazırlanmıştır.

Sosyal bilgiler dersi, tarih, coğrafya ve yurttaşlık derslerinin yerine geçmiştir. Bu derslerle ilişkili, fakat onlardan ayrı bir niteliğe sahiptir. Tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri, bu bilimlerin temel kavramlarına ayrı ayrı önem verdiği halde; sosyal bilgiler, çocuğun, “sosyal bir kişilik kazanmasına” önem vermektedir. Bugünkü sosyal bilgiler dersi ile çocuk, doğrudan doğruya toplumsal sorunlarla karşı karşıya bırakılarak toplumsal hayatın içine itilmektedir. Çocuğun eğitim yolu ile

⁵⁷ Sönmez, s.4.

⁵⁸ Can (edt.), s.7.

⁵⁹ Kılıç, s.14.

toplumsal değerleri kazanmasına hizmet etmektedir. Böylece, sosyal bilgiler dersi çocuğun toplumsal kişiliğinin oluşumunda önemli rol oynamaktadır.⁶⁰

Sosyal bilgiler dersi, toplumun ve ülkenin gelecek kuşaklarını yetiştirmek anlamında büyük bir öneme sahiptir. Çünkü sosyal bilgiler, öğrencilerin toplum ve toplumun sorunları hakkında bilgi sahibi olmalarında ve iyi bir vatandaş olarak sorumluluklarını öğrenmelerinde, insan ilişkilerini anlamalarında, ulusal ve evrensel özellikleri ve değerleri kavramalarında en temel derslerden birisidir. Bu yüzden, bireyin kişiliğinin gelişmesinde, topluma uyumlu, üretken ve verimli insan olarak yetişmesinde tartışılmayacak kadar önemli bir yere sahiptir.⁶¹

Bu derste toplumların, geçmiş, günümüz ve gelecekteki politik, ekonomik, kültürel ve çevresel sorunları ve bunların çözümüne yönelik eğitime önem verilir. Bu bakımdan sosyal bilgiler öğretimi, günümüzdeki sorunların kökenlerinde yer alan olumsuzlukların tarihsel boyutunu gösterip, geleceği daha iyi planlamayı sağlar.⁶²

Ülkemizde sosyal bilgiler dersi, çocukların hak ve sorumluluklarını bilmeleri, karşılaşılabilecekleri problemler karşısında etkili çözüm yolları bulabilmeleri ve geçmişleri ile bugünlerini daha kolay anlamalarını vb. birçok özelliği kazandırması bakımından önemlidir.⁶³ Sosyal bilgiler, öğrencilerin ilköğretim birinci kademesinden itibaren hayat hakkındaki görüşlerini oluşturmaları ve onların insanlara ve doğaya karşı yapıcı davranışlar geliştirmeleri açısından önemlidir.⁶⁴

⁶⁰Durmuş Kılıç, *İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretmenlerin Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi (Erzurum İlinde Bir İnceleme)*, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Remzi Yavaş Kıncal), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 1994.

⁶¹ Necdet Aykaç, “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* www.Esosder.Org, C.6, S.22, Güz 2007, s.46-73.

⁶² Recep Tezgel, “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında İnsan Hakları ve Değer Eğitimi”, *II.Uygulamalı Etik Kongresi*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara 18-20 Ekim 2006, s. 3.

⁶³ Hakan Akdağ, “İlköğretim II. Kademe 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin, Bilişsel ve Duyuşsal Giriş Davranış Özelliklerinin Başarı ve Tutumlarına Etkisi”, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 25, 2008, s.53 -68.

⁶⁴ Çiğdem Kan, Etkili “Sosyal Bilgiler Öğretimi Arayışı”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C.14, No:2, Ekim 2006, s. 537-544.

Sosyal bilgiler dersi; ortak mirasa duyarlılık, hak ve sorumluluklarının bilincinde olma ve etkin bir şekilde kullanma, bilimsellik, yardımseverlik, çalışkanlık, farklılıklara saygı, vatanseverlik, barış, doğa sevgisi ve dayanışma vb. değerler kazandırır. Sonuç olarak öğrencilerin etkin bir vatandaş olmasında sosyal bilgiler dersi önemli bir yere sahiptir.

C. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler

Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Fakat sosyal bilimler ve sosyal bilgiler farklı şekillerde tanımlanmış ve sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin kesiştiği ayrı bir alan olmuştur.

Sosyal bilimler, toplumdaki insan davranışlarıyla ilgilenen disiplinleri içerir. Ana amaç bilginin geliştirilmesidir. Genellikle sosyal yaşayış, insan ilişkileri, sosyal kurumlar, insan davranışlarını etkileyen değişmelerin neden ve sonuçlarının belirlenmesi, araştırılması, anlaşılması ve yorumlanması gibi toplumsal konular üzerinde yoğunlaşılır.⁶⁵

Sosyal bilimler; tarih, coğrafya, hukuk, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, eğitim, ekonomi olarak belirlenebilir. İlköğretim programlarında yer alan sosyal bilgiler ise tüm bu derslerin kesiştiği bir alandır; çünkü sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir.⁶⁶ Yani sosyal bilimler insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlanmaya dayalı bilgiler iken sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bilgilerdir.

İlköğretim çağında, olgu ve olayların çeşitli yönlerini, çocuğun çok boyutlu görmesi açısından, ona, sosyal bilimler kapsamına giren birçok bilginin "Sosyal Bilgiler" adı altında, bir bütünlük içinde verilmesinde önemli yararlar görülmektedir. Çünkü temel konu, genelde insan ve toplum olduğuna göre, sosyal bilgileri oluşturan konular arasında çok yakın bir ilişki vardır. Bu bakımdan, sosyal bilgiler dersi,

⁶⁵ Can (edt.), s. 3.

⁶⁶ Sönmez, s.9.

temelinde insan ve toplum bulunması nedeniyle, sosyal bilimlerin bir bileşkesi olarak düzenlenmeli ve öğrenciye de bu şekilde aktarılmalıdır.⁶⁷

Sosyal bilgiler sadece tarih-coğrafya-yurttaşlık bilgisi alanlarından değil, ekonomi ve sosyoloji gibi diğer sosyal bilim alanlarından da faydalanılır. Ancak, sosyal bilimlerden bazı konuların seçilip sosyal bilgiler dersi programına konulması doğru değildir. Sosyal bilgilerde bireyin sosyal ve fiziki çevresi ve bu çevreyle olan ilişkileri incelenirken, bireyin seviyesinde ve gerekli olan yerlerde, diğer sosyal bilimlere de girilir. Örneğin, “Aile içinde geçimimizi nasıl sağlıyoruz?” dediğimiz zaman, öğrenci seviyesinde, ekonomi alanına girilmiştir.⁶⁸ Örnekte de görüldüğü gibi sosyal bilgiler çoğu zaman sosyal bilimlerin diğer alanlarının kapsamına girmekte ve bilgilerinden faydalanmaktadır.

Bir toplumda yaşayan insanların, o toplumun yaşayışı, ilişkileri, kültürü, dünya toplumları içindeki yeri, çeşitli uluslarla bağlantıları konusundaki temel ve genel bilgilerinin önemli bir bölümünü "Sosyal Bilgiler" meydana getirmektedir. Sosyal bilgiler; tarih, coğrafya, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi gibi günümüzde ilköğretim programlarında yer alan; aslında "Sosyal Bilimler" denilen sosyoloji, ekonomi, psikoloji, antropoloji vb. disiplinlerden seçilerek, ilköğretim çağındaki öğrencilerin düzeyine uygun, daha somut ve daha yalın özelliklere sahip duruma getirilen konuları içermektedir. Toplumsal gelişmelerin hızlanması ve bilimsel bilginin hızla artmasıyla, ortaya çıkan bilgi patlaması sonucu, sosyal bilimlerde yeni yeni disiplinler oluşmakta ve disiplinler arası çalışmalar giderek önem kazanmaktadır.⁶⁹ Bu da, sosyal bilimlerin içerisindeki alanları kesin çizgilerle birbirinden ayırmayı oldukça güç hale getirmektedir.⁷⁰

Sosyal bilgiler; antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa

⁶⁷ Can (edt.), s.6.

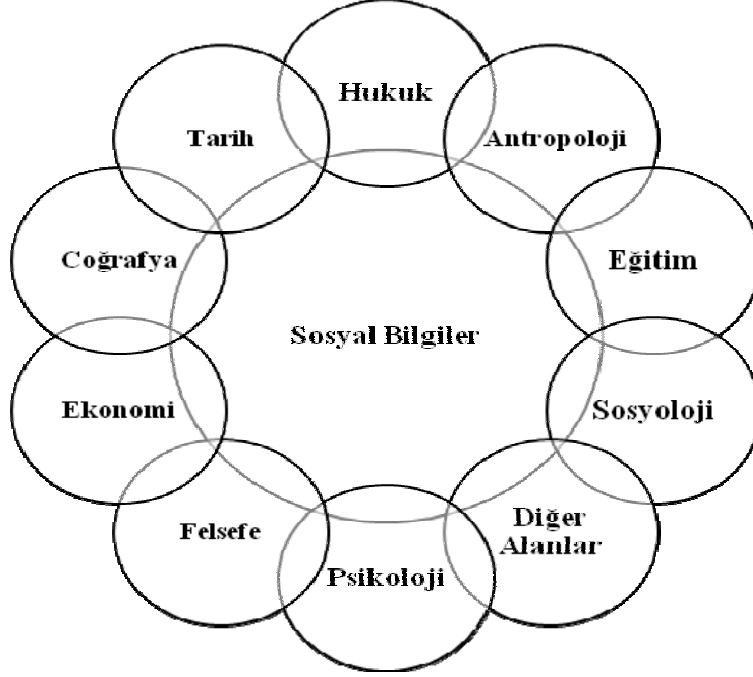
⁶⁸ Görgülü, s.130.

⁶⁹ Can (edt.), s.7.

⁷⁰ Balkan, s.9.

bilimlerinden ilgili içeriklerden yararlanılarak disiplinler arası, oluşturulan eş güdümlü, sistematik bir çalışma alanı sağlar.⁷¹

Şekil 1: Sosyal bilgiler ile diğer disiplinlerin ilişkisi

Kaynak: Veysel Sönmez, Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu, Ankara, 1998, Anı Yayıncılık, s.4.

Sonuç olarak sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kesin çizgilerle birbirinden ayrılmaya da aynı şey değildir. Sosyal bilgilerin, sosyal bilimlerin içerisinde yer alan alanlardan faydalanarak, ilköğretim çağındaki çocukların seviyelerine uygun olacak şekilde, ilköğretimdeki çocukların bütünü daha iyi anlaması mantığından yola çıkarak sosyal bilimlerin bir bileşkesi olduğunu söyleyebiliriz.

D. Sosyal Bilgilerin Tarihi Gelişimi

Dünyada sosyal bilgiler eğitiminin ne zaman ve hangi coğrafyada başladığı tam olarak bilinmemektedir. Fakat sosyal bilgiler alandaki çalışmaların insanoğlunun var olduğu andan itibaren başlamış olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü insan; doğal ve toplumsal bir ortamda doğar, büyür, gelişir, yaşlanır ve ölür. Bu süreç içerisinde

⁷¹ Berk, s.8.

temel ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli bilgi, beceri ve duygular kazanır. Tüm bunları doğada ve toplum içinde kazanır. Durum böyleyken sosyal bilgilerin insanoğlunun yaşamı kadar eski olduğunu söyleyebiliriz.⁷²

Toplumsal yaşamla ilgili bir takım bilgi ve becerilerin Eski Mısır ve Perslerde insanlara kazandırılmaya çalışıldığı bilinmektedir. Sonraki tarihlerde Antik Roma'da bazı okullarda aritmetik ve geometri ile birlikte mitoloji, tarih, coğrafya, hukuk ve felsefe gibi dersler verilmiştir. "Sosyal Bilgiler" adıyla bir dersin ilk ve ortaokullarda okutulmasını ilk kez Fransız düşünürü Condercet (1743- 1794) savunmuştur.⁷³

Amerika'da 18. yüzyılın sonlarına doğru ahlak eğitiminde bazı toplumsal kurallar üretilmiştir. Daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde Ulusal Eğitim Konseyi 1892 yılında, ülkede "ulusal toplum" anlayışını oluşturmak için tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularından meydana gelen bir tür sosyal bilgiler dersi içeriğinin okutulması kararını almıştır. Böyle bir dersin ğretimi de bu şekilde başlatılmıştır. Sosyal bilgiler (social studies) terimi ise Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk kez 1916 yılında kullanılmaya başlanmıştır.⁷⁴

Sosyal bilgiler programının gerçekleşmesi için 1930'lu ve 1940'lı yıllarda yeniden kurmacılık ve ocuk merkezli yaklaşımı benimseyen eğitimciler çaba göstermişlerdir. Buna karşın, sosyal bilgiler programları 1940'lı ve 1950'li yıllarda tarih ve coğrafya ağırlıklı olarak uygulanmıştır. 1960' lı yılların basından 1970'li yılların ortasına kadar ise sosyal bilgiler dersine ağır eleştiriler gelmiştir. Bu eleştiriler neticesinde "Yeni Sosyal Bilgiler" adı altında reform hareketi başlatılmıştır.⁷⁵

ABD'de 1994 yılında, Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi sosyal bilgiler programı için standartlar belirlemiştir. Bu standartlar on tematik standarttan oluşmaktadır. Sosyal bilgiler ğretim programının tüm boyutlarının (hedef, içerik, öğrenme- öğretme süreci ve değerlendirme) geliştirilmesine bu standartlar kaynaklık

⁷² Sönmez, s.7.

⁷³ <http://www.sosyalbilgilerci.com/ilkogretimde-sosyal-bilgiler-ogretimi-ve-gelisimi/>

⁷⁴ Can (edt.), s. 8- 9.

⁷⁵ elik, s.17.

etmektedir. Bu standartlar: kültür, zaman, süreklilik ve değişim, insanlar, yerler ve çevre, bireysel gelişim ve kimlik, guruplar ve kurumlar, güç otorite ve yönetim, üretim, tüketim ve dağıtım, bilim, teknoloji ve toplum, kültürel bağlar ve vatandaşlık idealleri ve uygulamalarıdır.⁷⁶

Sosyal bilgiler dersi 20. yüzyılın başlarında, önce ABD’de daha sonra Avrupa’da, 20. yüzyılın ortalarında da Türkiye’de ilköğretim okullarında öğrencilere tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi (vatandaşlık bilgisi) konularını aktarmak amacıyla okutulmaya başlanmıştır. Daha sonraki süreçte Türkiye’de okutulan sosyal bilgiler ders programı devamlı olarak değişme ve gelişme göstermiştir. Ülkemizde sosyal bilgiler programında yapılan değişikliklerin en sonuncusu, 2005–2006 eğitim öğretim yılında kabul edilen eğitim programı ile gerçekleşmiştir.⁷⁷

Disiplinler arası ve çok disiplinli bir program yaklaşımı ve bir ders olarak sosyal bilgiler Türkiye’de ilk kez 1960’lı yıllarda benimsenmiştir. Bu tarihten önce, gerek Osmanlı, gerekse Cumhuriyet dönemlerinde bu dersin kapsamına giren disiplinler, ilköğretim düzeyinde ayrı dersler olarak verilmiştir.⁷⁸

Ortaöğretim birinci kademesinde (günümüzde ilköğretimin ikinci kademesi) 1924, 1927, 1930, 1931, 1938, 1948, 1967 programlarında tarih, coğrafya dersleri aynı adla yer almıştır. Tarih birinci ve ikinci sınıflarda 1938 programına kadar haftada 2 saat, üçüncü sınıflarda 3 saat; 1938 ve 1949 programlarında ise tüm sınıflarda iki saat, coğrafya dersi ise 1924 programında birinci sınıfta iki, iki ve üçüncü sınıflarda birer; 1927, 1930, 1931, 1949, programlarında birinci ve ikinci sınıflarda ikişer, üçüncü sınıfta birer saat, 1938 programında tüm sınıflarda ikişer saat, Malûmat-ı Vataniye, Vatani Malûmat, Yurt Bilgisi, Yurttaşlık Bilgisi dersleri (adları değiştirilmiş, aynı derslerdir) 1924, 1927, 1930 programlarında iki ve üçüncü sınıflarda birer saat, 1931 ve 1949 programında her sınıfta birer saat, 1938 programında ise iki ve üçüncü sınıflarda ikişer saat; 1967 programında ise, tarih,

⁷⁶ Öztürk, Dilek; s.77.

⁷⁷ Öztürk Bayrakçı, *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersindeki Araştırma Ödevlerinin (Etkinlik, Performans ve Proje) Öğrencilerin Sosyalleşmesine Katkısı*, (Danışman: Doç. Dr. Arif Bilgin) Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

⁷⁸ Öztürk, Dilek; s.72.

coğrafya, yurttaşlık bilgisi dersleri sosyal bilgiler adı altında toplanmış birinci ve ikinci sınıflarda haftada beş, üçüncü sınıflarda ise dört saat okutulmuştur.⁷⁹

Sosyal bilgiler dersi, ilk önce 1952 yılında öğretmen okulları programına tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi dersleri yerine konmuş, 1952 yılında toplanan 5. Milli Eğitim Şurasında ilk ve orta dereceli okullarda okutulması kararlaştırılmıştır. 1962 tarihli İlkokul Programı Taslağına da aynı ders “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adıyla geçmiştir. 1968 tarihli yeni ilkokul programı ise aynı dersi “Sosyal Bilgiler” olarak benimsemiştir.⁸⁰ Sosyal bilgiler dersi 1968 yılından itibaren bütün ilkokullarda, 1975 yılından itibaren de bütün ortaokullarda okutulmaya başlamıştır.⁸¹

1968 yılında ilk kez uygulamaya konulan sosyal bilgiler programı 1990 yılına kadar 22 yıl değiştirilmeden uygulanmıştır. Bu programdan sonra uygulamaya konulan program da ancak 7 yıl uygulanmış ve 1997 yılında programda değişikliğe gidilmiştir.⁸²

Türkiye’de 1968 eğitim programından bu yana okutulan sosyal bilgiler dersi bir dönem 6. ve 7. sınıflarda “Milli Tarih” ve “Milli Coğrafya” olup 1997’den itibaren ise tekrar “Sosyal Bilgiler” adıyla okutulmaya devam edilmiştir. Sosyal bilgiler dersinin öğretim programı 1998’de hazırlanıp okullara gönderilmiştir. 1968 sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 1998 sosyal bilgiler öğretim programı karşılaştırıldığında her iki programın genel amaçlarının benzer olduğu görülmektedir. 1998 programının, 1968 programına 6 ve 7. sınıf ders programlarının eklenmesiyle oluşturulduğu söylenebilir.⁸³

1998 programının çağın gereksinimlerine cevap vermemesi, öğretim programlarının Avrupa Birliği normlarına uyum sağlaması gibi nedenlerden dolayı yeniden hazırlanan sosyal bilgiler programı 2005-2006 eğitim öğretim yılından

⁷⁹ Sönmez, s.9.

⁸⁰ Kılıç, s.12.

⁸¹ Görgülü, s.132.

⁸² Aykaç, s.48.

⁸³ Berk, s.11.

itibaren kademeli olarak ÷lkemizdeki t÷m ilköğretim okullarında uygulanmaya başlamıştır.⁸⁴

Sosyal bilgiler programının ÷lkemizdeki tarihine baktığımız zaman program üzerinde sık sık değişiklik yapıldığı gör÷lmektedir. Bu değişikliklerde siyasi iktidarın rolü büyük olmuştur. Siyasi iktidar değiştikçe programda bilhassa sosyal bilgiler ders konularında da değişiklikler yapılmıştır.⁸⁵

Günümüzde ilköğretimde okutulan sosyal bilgiler dersi hayat bilgisi dersinin devamı niteliğindedir. 1, 2 ve 3. sınıflarda hayat bilgisi dersi okutulmaktadır. 3. sınıfa kadar devam eden hayat bilgisi dersi 4. sınıfta fen bilgisi ve sosyal bilgiler dersi olarak ikiye ayrılmakta, sosyal bilgiler dersi ilköğretim 4. sınıftan başlayarak 5, 6 ve 7. sınıflarda üçer saat okutulmaktadır.

⁸⁴ Berk, s.5.

⁸⁵ Kılıç, s.17.

III. 2005 İLKÖĞRETİM VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ PROGRAMLARI

A. 2005 İlköğretim Programları

Toplumlar insanlarda geliştirmek istedikleri özellikleri eğitim programları aracılığıyla belirleyip bu programları okullarda uygulayarak istedikleri özellikleri kazandırmaya çalışırlar. Yaşamın her alanındaki sürekli değişim, toplumların insanlarındaki beklentilerini de değiştirmiştir. Dünyadaki değişimlerle birlikte eğitim programlarının da sürekli geliştirilmesi ihtiyacı neredeyse zorunlu hale gelmiştir. Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı, toplumdaki ve dünyadaki değişimleri dikkate alarak yeni öğretim programları hazırlamıştır.⁸⁶

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ilköğretim okullarının program geliştirme çalışmalarını 2003 yılında başlatmıştır. Hazırlanan yeni program; yapılandırmacı, tematik, öğrenci merkezli ve aktiflik ilkelerine dayandırılmıştır. Yeni oluşturulan ilköğretim programlarından 1-5. sınıf programları, 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren Türkiye genelinde uygulamaya konulmuştur. 6,7 ve 8. sınıfların öğretim programları ise 2005 – 2006 öğretim yılında pilot olarak uygulanmış, 2006-2007 öğretim yılında 6.sınıf programları tüm ilköğretim okullarında uygulamaya konulmuştur.⁸⁷ Sonraki yıllarda kademeli olarak 7 ve 8. sınıf programları da Türkiye genelinde uygulamaya konulmuştur.

2005 program geliştirme çalışmaları, bilimsel dayanakları olan kapsamlı ve sürekli bir süreç olarak kabul edilmiş ve dünyadaki son bilimsel gelişmeler dikkate alınmıştır. Programlar hazırlanmadan önce felsefi temeli oluşturulmuş ve tüm dersler için yedi ortak beceri saptanmıştır. Bu programlarda, 8 yıllık kesintisiz ilköğretim bütünlüğü dikkate alınarak, Avrupa Birliği normları göz önünde bulundurulmuş, öğrenen merkezli, bilişsel ve yapılandırmacı anlayış, disiplinler arası yaklaşım, tematik yaklaşım ve sarmallık ilkelerinden yararlanıldığı ifade edilmiştir.

⁸⁶ Ahmet Doğanay, Mediha Sarı; “Öğretmen Gözüyle Yeni Sosyal Bilgiler Programı: Adana İlinde Bir Araştırma”, *İlköğretim Online* (<http://Ilkogretim-Online.Org.Tr>), C.7 No.2, 2008, s.468-484.

⁸⁷ Tezgel, s.2.

Programların farklı öğeleri yani temalar, kazanımlar, beceriler, etkinlikler, kişisel nitelikler gibi öğeleri arasında ilişki, ilerleme, devamlılık, uygunluk, denge ve tutarlılık sağlanmaya çalışılmıştır. 2005 programlarıyla, davranışçı programdan zihinsel, bilişsel ve yapılandırıcı yaklaşıma geçilmiştir. Programların öncelikli amacı, öğrencilerin temel yaşam becerilerini kazanmalarına ve olumlu kişisel nitelikler geliştirmelerine yardımcı olmaktır.⁸⁸

Yapılandırıcı programlarda, birey bir süreç içerisinde bilgiyi zihninde yapılandırır. Amaç, öğrenenin üst düzey düşünme becerilerini karmaşık problemleri çözmeye kullanarak bilgiyi içselleştirmesidir. Sınıf ortamında değişik bireyler vardır ve her birey birbirinden farklıdır. Bu bakımdan tek bir doğru yoktur. Öğrenenlerle birlikte hedeflere karar verilerek öğrenenin var olan zihinsel şeması ile yeni öğrenmeleri biçimlendirmesi beklenir. Birey, önceki öğrenmeleri ile yeni öğrenmeler arasında bir iletişim kurar ve kendi anlamlarını zihninde yapılandırır. Öğretmenin rolü rehber olma, öğrenenlere öneride bulunma, öğrenmeye odaklanmadır. Bilgiyi anlamlı ve kullanışlı hale getirebilmek için zengin bir öğrenme çevresi ve zengin materyal kullanımı gerekmektedir. Bu yaklaşımda değerlendirme bir son değil, sonraki öğrenmeler için yol göstericidir. Değerlendirmede hem ürün hem de süreç değerlendirilir.⁸⁹

Yenilenen programların önemli bir özelliği son halini almamış olmalarıdır. Yani dünyadaki ve ülkemizdeki gelişmeler ışığında, toplumsal gelişim gereklerine bağlı olarak program geliştirme çalışmaları sürdürülebilecektir.⁹⁰

B. 2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı

Ülkemizde daha önce uygulanan 1998 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, davranışçı yaklaşıma göre oluşturulmuştur. Bu yaklaşımda, bütün, parçalara (ünite ve konulara) bölünerek ele alınmış, ancak insanlar olay ve olguları bütünsel olarak

⁸⁸ Seval Fer, "Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programı Üzerine Bir Değerlendirme." Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ve Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, İstanbul, 7-9 Aralık 2005, S.20.

⁸⁹ Erdem, Demirel; s.86-87.

⁹⁰ Tezgel, s.2.

değerlendirmiştir. Bu nedenle davranışçı yaklaşıma göre yapılan program, ihtiyaçları tam olarak karşılayamadığı için değiştirilmiştir. 2005 yılında uygulamaya konulan sosyal bilgiler programı ise yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmıştır. Yapılandırmacı programda, eski programdan farklı olarak içsel değerlendirmeler ön plana çıkmaktadır. Bu program, dünyada eğitim alanında benimsenen yeni yaklaşımlar örnek alınarak hazırlanmıştır. Sosyal bilgiler programının temel amacı “Milli Eğitim Genel Amaçları çerçevesinde, bireyin kendisini, yaşadığı toplumu ve dünyayı, kendi istek ve becerisiyle anlamasına katkıda bulunmasına fırsat ve ortam sağlamak” olarak belirtilmiştir.⁹¹

Yapısalcı yaklaşıma göre sosyal bilgiler programları, üç temel unsurun: kavramlar, değerler ve becerilerin öğretilmesi ilkesine dayandırılmaktadır. Beceriler, etkinlikler aracılığıyla uygulamalı olarak öğrencilere verilmeye çalışılmaktadır. Bu derste yer alan beceriler genel olarak; okuma, yazma, düşünme, araştırma becerileri şeklinde ifade edilebilir.⁹² Ayrıca bu programdaki sosyal bilgiler ders kitapları, öğrencilerin zihinsel ve bedensel becerilerinin geliştirilmesinde olumlu etkilere sahiptir.⁹³

Öğrencilerden ve yine öğrencilerin yakın çevrelerinden yola çıkan program, kazanımlarının gerçekleşmesini sağlamaktadır. 2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında öğrencilere sunulan bilgilerin hem yapılandırılmış olması hem de öğrenciler tarafından yapılandırılabilir nitelikte olması gerekir. Bu programda her öğrenci aktiftir. Program, içerdiği etkinliklerle öğrencilerin sadece bilgi edinmelerini değil aynı zamanda her ünitenin sahip olduğu önceden belirlenmiş değer ve becerilerle de değer aktarımı ve beceri kazandırmayı da gerçekleştirmektedir. Programın en önemli ayakları ise programda yer alan kazanımlar, değerler, beceriler ve etkinliklerdir.⁹⁴

⁹¹ Berk, s.12-36.

⁹² Yazıcı, Sosyal Bilgiler ve Okuma, s.274.

⁹³ Nermin Karabacak, İlhan Turan; “İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarına Göre Bir Değerlendirmesi”, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.16, 2007, s.209-233.

⁹⁴ Oruç, Ulusoy; s. 4.

2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı, öğrenci etkinlik merkezli, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlamıştır. Program, eğitimde öğrencilere daha fazla düşünme, tartışma ve araştırma ortamı sağlayan, öğretmenleri hızla değişen ve gelişen bilgi teknolojileri ve güncellenen tarih konularını takibe yönlendiren bir yapıdadır. Program, zaman ve kavram öğretimi noktasında bir kısım eksiklikler taşıyor olmakla birlikte, uygulanabilirlik açısından oldukça akıcı ve sistematiktir⁹⁵

2005 programı anlayış bakımından özellikle Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi'nin benimsediği anlayışla paralellik göstermektedir. Genel hatlarıyla çağdaş anlayışı yansıtmakla birlikte öğeler arasındaki dinamik ilişkiler ve sistematik açısından programda bazı sorunlar yer almaktadır.⁹⁶

Sonuç olarak 2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında daha aktif hale gelen öğrencilerin içsel değerlendirmeleri ön plana çıkmıştır. Bu programda öğrenciler, bilgilerini daha önce öğrendikleriyle yeni öğrendiklerini harmanlayarak, öğretmen rehberliğinde, kendileri oluşturmaktadır. Ayrıca bu programın yapı olarak da eski programlardan önemli farklılıkları olduğu görülmüştür. Program genel olarak olumlu karşılanmış, fakat bazı eksik yönlerinin olduğu belirtilerek olumsuz eleştiriler de yapılmıştır.

1. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Amaçları

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.

2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.

⁹⁵ Hakkı Yapıcı, "6.Sınıf Yeni Sosyal Bilgiler Ders Programı Üzerine Bir Değerlendirme", *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 14, 2006, s. 347-357.

⁹⁶ Ahmet Doğanay, "Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.17, S.2, 2008, s.77-96.

3. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlâkı gözetir.
13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri ileri sürer.

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

17. İnsanın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.⁹⁷

Yukarıda Türk Milli Eğitimi'nin sosyal bilgiler dersi için belirlemiş amaçların tamamında, öğrencilerin içerisinde yaşadıkları sosyal çevrede uyumlu, başarılı, öğrendiği bilgileri yeri geldiğinde kullanan ve etrafına faydalı olan, toplumun ve kendisinin menfaatlerini düşünen, toplumun mutluluğu için çalışan bireyler yetiştirmek amaçlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin (içerisinde yaşadığı toplumun) refahı ve devamlılığı için belirlenmiş normlara uyan, içinde yaşadığı çevreye kolaylıkla uyum sağlayan bireyler yetiştirmektir. Bütün bu amaçları yerine getiren bireyler, sosyalleşmiş bireyler olarak toplumda yer alırlar.⁹⁸

⁹⁷ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, s. 6.

⁹⁸ Bayrakçı, s.36.

IV. SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE HARİTA, GRAFİK, TABLO KULLANIMI ve SOSYAL BİLGİLERİN MATEMATİKLE İLİŞKİSİ

A. Sosyal Bilgiler ve Matematik İlişkisi

Hızlı bir değişim sürecindeki günümüz dünyasında insanların her şeyi bilme yerine nasıl yapacağını bilmeleri giderek önem kazanmaktadır. Buna olanak sağlayan yöntemlerden birisi de “disiplinler arası yaklaşıma” dayalı öğrenmedir. Nitelikli bir eğitim için farklı kültürlere ve içeriklere önem vermek, farklı disiplinlere de odaklanmayı ve bunlara öğretimde yer vermeyi gerektirir. Bu noktada disiplinler arası yaklaşımın önemi anlaşılmaktadır. Disiplinler arası yaklaşım tanımları birbirinden farklı olmakla birlikte tüm tanımlardaki ortak yaklaşım farklı disiplinlerin kazanımlarının birlikte kullanılarak bir bütün haline getirilmesi ve bütünün parçalardan büyük olduğunun gösterilmesidir.⁹⁹

Bilindiği gibi “Matematik”, “Fen Bilgisi”, “Sosyal Bilgiler” ve “Yabancı Dil” gibi bağımsız birer bütün olarak tanımlanan dersler ayrı disiplinler olarak öğretilmektedir. Oysa dünyadaki hızlı değişime uyum sağlayan nitelikli bireyler eğitmek için; farklı içerik, yetenek ve disiplinlerin bilgi esasına önem vermek ve disiplinler arası öğretime odaklanmayı sağlayan yüksek kalite ve işbirlikçi programa sahip olmak gerekmektedir.¹⁰⁰ Çünkü çağdaş eğitim sistemlerinde birbirini tamamlayan derslerin birbirine ihtiyacı bulunmaktadır.. Buna bağlı olarak ülkemizde 2005 yılında uygulanmaya başlanılan ilköğretim programlarında disiplinler arası öğretime önem vermiş, matematik, fen ve teknoloji, sosyal bilgiler, görsel sanatlar, yabancı dil gibi farklı disiplinlerin programları birbirlerinden faydalanacak şekilde hazırlanmıştır.

İlköğretimde derslerin işbirliği yapması gerekliliğinden yola çıkarsak sosyal bilgiler dersinin de diğer derslere ihtiyacı olduğu sonucuna varabiliriz. Buna uygun olarak 2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı da ilişkilendirmelere önem

⁹⁹ Yarımcı, s.3-8.

¹⁰⁰ Ahmet Şinasi İşler, “Sanat Eğitiminde Disiplinlerarası-Tematik Yaklaşım”, *Milli Eğitim Dergisi*, S.163, Yaz 2004, s.9.

vermiştir. Programda üç türlü ilişkilendirme yapılmıştır. Bunlar üniteler arası ilişkilendirme, dersler arası ilişkilendirme ve ara disiplinlerle ilişkilendirilmedir.¹⁰¹ Sosyal bilgiler dersi programda yabancı dil, matematik, fen ve teknoloji gibi birçok ders ile ilişkilendirilmiştir. Özellikle sosyal bilgiler dersi ile matematik dersi birçok konu da birbirinden faydalanmaktadır. Örneğin sosyal bilgiler dersinde kullanılan harita, grafik, tablo gibi materyallerde birçok sayısal ve istatistiksel veriler vardır. Sosyal bilgiler dersinde yer alan bu materyalleri daha iyi anlayıp yorumlamak için matematik dersinde yer alan dört işlem, aritmetik ortalama, uzunlukları ölçme, zamanı ölçme, grafikler gibi matematik dersinin alt öğrenme alanlarından faydalanılmaktadır. Ayrıca iki dersin programında da birçok ortak konu yer almaktadır. Bu yüzden okullarda öğretmenlerin başarıyı artırmak için işbirliği yapmaları adeta zorunluluktur.¹⁰² İlköğretim sosyal bilgiler ve matematik dersleri arasında ilişkili olan kazanımlar Tablo-1’de gösterilmiştir.

Tablo-1 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programına Göre Sosyal Bilgiler Dersi ve Matematik Dersi Arasında İlişkili Olan Kazanımlar

Sınıf	Ünite Adı	Sosyal Bilgiler Kazanımları	Matematik Kazanımları
IV	I. Ünite: Kendimi Tanıyorum	5. Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.	“Zamanı Ölçme” alt öğrenme alanı (3. kazanım) 3. Yıl, ay, hafta, gün arasındaki ilişkileri açıklar.
	III. Ünite: Yaşadığımız Yerler	3. Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur.	“Uzunlukları Ölçme” alt öğrenme alanı (2. kazanım) 2. Standart uzunluk ölçme birimlerinden kilometre ve milimetrenin kullanım alanlarını belirler.
		4. çevresindeki bir yerin krokisini çizer.	
	5. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır.	“Sütun Grafiği” alt öğrenme alanı (1. kazanım) 1. Sütun Grafiğini oluşturur.	
IV. Ünite: Üretimden Tüketime	3. Mevcut kaynaklarla ihtiyaçlarını ilişkilendirir.	“Doğal Sayılarla Toplama İşlemi” alt öğrenme alanı (1. kazanım) 1. En çok dört basamaklı sayılarla toplama işlemi yapar.	

¹⁰¹ Başol, Ünal, Azer, Yıldız, Evirgen; s.40.

¹⁰² Türk, İşleyen; s.454.

Tablo- 1(Devam)- İlköğretim Sosyal Bilgiler Programına Göre Sosyal Bilgiler Dersi ve Matematik Dersi Arasında İlişkili Olan Kazanımlar

V	II. Ünite: Adım Adım Türkiye	5. Kanıt kullanarak Atatürk inkılaplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır.	“Çizgi Grafiği” alt öğrenme alanı (1,2. kazanım) 1. Çizgi grafiğini oluşturur. 2. Çizgi grafiğini yorumlar.
	III. Ünite: Bölgemizi Tanıyalım	3. Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	“Doğal Sayılarla Toplama İşlemi” alt öğrenme alanı (4. Kazanım) 4. Doğal sayılarla toplama işlemini gerektiren problemleri çözer ve kurar. “Doğal Sayılarla Çıkarma İşlemi” alt öğrenme alanı (4. Kazanım) 4. Doğal sayılarla çıkarma işlemini gerektiren problemleri çözer ve kurar.
	IV. Ünite: Ürettiklerimiz	4. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir.	“Çizgi Grafiği” alt öğrenme alanı (1,2. kazanım) 1. Çizgi grafiğini oluşturur. 2. Çizgi grafiğini yorumlar.
	VIII. Ünite: Hepimizin Dünyası	4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.	“Geometrik Cisimler” alt öğrenme alanı (1. kazanım) 1. Piramide örnekler verir ve yüzeyini tasvir eder.
VI	II. Ünite: Yeryüzünde Yaşam (Doğrudan verilecek beceri: Harita okuma ve atlas kullanma.)	1.Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	“Oran ve Orantı” alt öğrenme alanı (2.kazanım) 2. Orantıyı ve orantılı nicelikler arasındaki ilişkiyi açıklar.
	IV. Ünite: Ülkemizin Kaynakları	1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	"Tablo ve Grafikler" alt öğrenme alanı(kazanım 1.) 1. Verileri kullanarak tablo oluşturur.
VII	II. Ünite: Ülkemizde Nüfus (Doğrudan verilecek beceri: Grafik hazırlama.)	2.Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar	“ Grafikler “ alt öğrenme alanı (3. kazanım) 3. İstatistiksel temsil biçimleri oluşturarak ve yorumlayarak gerçek yaşam durumları için görüş oluşturur.

Yukarıdaki tablo, ilköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretmen kılavuz kitaplarından faydalanılarak hazırlanmıştır.

B. Sosyal Bilgiler Dersinde Harita Kullanımı

Eski çağlardan beri insanlar, yaşadıkları mekânı ve çevrelerini tanıma peşinde olmuşlar, çevrelerini daha iyi tanımak ve kavramak için çeşitli araçlar kullanmışlardır. Zaman içinde mekânı ifade etme ihtiyacı, ilkel ya da eksik bir şekilde de olsa harita kullanımının başlamasını sağlamıştır. Bilim alanında yaşanan gelişmeler neticesinde haritalar da çok gelişmiştir. Günümüzde haritalar çok gelişmiş teknik imkânlarla, coğrafi özellikleri ve mekânın bilgisini aktarma aracı olarak kullanılan vazgeçilmez unsurlardır.¹⁰³

“Haritalar, konumsal bilginin nerede, nasıl, ne şekilde bulunduğunu gösteren, iletişim araçlarıdır.”¹⁰⁴ Ait olduğu bölge hakkında bir amaca yönelik bilgi veren harita, bölgenin adeta bir resmidir.¹⁰⁵ Harita, yeryüzünün bir bölümünün alınan bir ölçeğe göre bir düzlem üzerinde çizilmiş durumudur. Harita okuma ise, harita üzerinde doğal ve beşeri olguları tanıtmak, bunları açıklamaya çalışmak için haritadan faydalanmaktır.¹⁰⁶

Haritaların kullanım amacı, haritası olduğu bölge hakkında bilgiler (bu bölgenin jeolojisi, jeomorfolojisi, iklimi, trafiği, yeraltı kaynakları, sosyal ve ekonomik özellikler vb.) vermektir. Bu yönüyle harita, insandan (haritayı üreten-kartograf) insana (harita kullanıcısı) mekânsal referanslı bilgi aktaran, genel olarak basılı, bir iletişim aracıdır.¹⁰⁷ Haritalar, bir yeri konumlandırmak, izlenecek güzergâhı göstermek, iki nokta arasındaki ulaşımın nasıl olacağını saptamak, bir alandaki coğrafi bilgiyi göstermek veya bilgiyi depolamak, verilen bilgilerden yararlanılarak yorum yapıp problem çözmek için kullanılır. Birçok harita çeşidi

¹⁰³ Nurcan Demiralp, “ Haritalarla Öğrenme”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, C.7 No.4, Güz 2009, s.955-973.

¹⁰⁴ İ. Buğdaycı, İ. Ö. Bildirici; “Harita Kullanımının Coğrafya Eğitimindeki Önemi”, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara, 11-15 Mayıs 2009, , s. 1.

¹⁰⁵ Alımlı, s.5.

¹⁰⁶ İzbrak, s.153.

¹⁰⁷ Erdal Koçyiğit, İbrahim Yılmaz; “Harita Üzerindeki Yazılar ve Temel Özellikleri”, *Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi*, C.1, No.2, 2009, s.1-9.

vardır ve farklı amaca yönelik olarak hazırlanmış her haritanın kendine has özellikleri ve sınırlılıkları vardır.¹⁰⁸

Kullanıcıya aynı bilgi farklı yollarla anlatılabilir. Haritalar bilginin karşılaştırmalı olarak sunulmasında en iyi araçtır. Coğrafi verilerin harita üzerinde gösterilmesi birçok alanda kullanıcıya kolaylık sağlar. Verilerin işaretleştirilerek harita üzerinde sunulması, kullanıcının veriler arasındaki ilişkileri, farklılıkları kolaylıkla algılamasını sağlayacaktır. Haritalar ne kadar iyi hazırlanır ve doğru kullanılırsa, coğrafya o kadar iyi açıklanır ve anlaşılır. Haritaların doğru ve güncel olması, kartografik tasarım ilkelerine uygun hazırlanması, anlaşılabilir olması gerekmektedir. Dolayısıyla okullarda kullanılan haritaların, öğrencinin sınıf seviyesi ve öğrencinin yeteneklerindeki değişmeye bağlı olarak tasarlanması önemlidir.¹⁰⁹

Haritalar, bünyelerinde pek çok mesajı barındırırlar. Ancak haritanın doğru bir iletişim aracı olması, taşıdığı mesajı açık ve net olarak iletmesine bağlıdır. Bu nedenle haritayı yapanla haritayı okuyan arasındaki iletişimin doğru olması yani haritayı kodlayanla kodu çözenin aynı dili “harita dili” ni bilmesi gerekir. Harita üzerinde bir alanın veya mekânın tüm özelliklerini görmek, aradığımız tüm bilgiyi tek bir harita üzerinde bulmak mümkün değildir. Öğrencilerin bunların farkına varmaları için haritaları kullanmaları gerekir.¹¹⁰ Haritaların iletmediği mesajın anlaşılması için, dil öğretiminde olduğu gibi harita dilinin de kural ve yapısı öğrenilmelidir. Bu da, haritayı oluşturan öğelerin ve haritanın özelliklerinin tek tek incelenmesi ve bunların birleştirilerek sentez yapılmasını içeren uygulamalarla, alıştırmalarla mümkündür.¹¹¹ Bu bakımdan haritadan doğru bilgi alma, haritayı doğru kullanma ile olur. Buna da harita okuma denir.¹¹²

¹⁰⁸ Demiralp, s.957-958.

¹⁰⁹ Buğdaycı, Bildirici; s. 3.

¹¹⁰ Demiralp, s. 956-958.

¹¹¹ Demiralp, s.957.

¹¹² Alımlı, s.57-58.

Haritalar, sosyal bilgiler dersinde en çok kullanılan ders araç gereçidir.¹¹³ Sosyal bilgiler dersi disiplinlerinin hemen tümü için temel anlamda harita becerisi gerekmektedir. Harita okuma ve harita üzerine yeni bilgiler yerleştirme becerisi hemen hemen her konuyu işlerken geliştirebilir. Bu anlamda sınıfta kullanılan duvar haritaları ve öğrencilere çalışma kağıdı halinde dağıtılan haritalar da önemlidir. Sosyal bilgiler dersinde haritaları, hem üzerinde taşıdıkları bilgilerin okunması hem de bir verinin harita üzerinde basitçe gösterilmesi açısından ele almak gerekir. Bu derste, öğrencilerden kendi seviyelerine uygun harita türlerini okuyabilmeleri, bunun yanında yine kendi seviyelerine uygun haritalar üzerinde çalışabilmeleri beklenmektedir. Ayrıca haritalardan faydalanmak için diğer disiplinlerden, özellikle matematik dersinden, faydalanmak gerekmektedir. Öğrencilerin haritadaki alanın hangi oranda küçültüldüğünü anlamaları için bu ifadeleri tanımaları, bunun için de temel matematik becerisine sahip olması gerekir. Bu konuda matematik dersi öğretmenleriyle işbirliği yapılabileceği sosyal bilgiler programında ayrıca belirtilmiştir. Sosyal bilgiler dersinde, bir alanın farklı ölçeklerle çizilmiş haritalarının birbirinden farklı olduğunun kavratılması hedeflenmiştir. Farklı ölçeklerdeki haritalarda değişen ayrıntıların öğrenciler tarafından fark edilmesi gerekir. Öğrencilerin herhangi bir konuda çalışma yaparken çalışmalarına uygun haritalar seçmeleri ancak bu yolla mümkün olur. Sosyal bilgiler programı bunun için, her sınıfta ve hemen hemen her ünite de adı geçen alan ile kullanılan harita arasında ilişki kurulmasını amaçlamaktadır. Örneğin; komşularımız ile ilgili konu işleniyorsa öğrencilerden okuldaki harita seti içinden uygun olan haritayı seçmelerinin sağlanmasını önermiştir. Ayrıca öğrencilerden neden bu haritayı seçtiklerini açıklamalarının istenmesi ve ihtiyaç olan haritayla ilgili sorular sorarak doğru haritanın hangisi olduğunun buldurulması hedeflenmiştir.¹¹⁴

Sonuç olarak sosyal bilgiler dersinde harita bilgisi kadar haritanın öğrenciler tarafından okunmasına da önem verilmiştir. Haritadan öğretmenler tarafından hazır

¹¹³ Serdarhan Musa Taşkaya, Turgut Bal; “Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Ders Araç Gereçlerini Kullanma Durumları”, *Akademik Bakış Dergisi*, S.22, Ekim – Kasım – Aralık – 2010, s. 1-16.

¹¹⁴ Nuri Köstüklü (edt), *İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Ankara 2011, s.30.

bilgiler verilmesi yerine, öğrencinin haritayı kullanması ve bilgilere kendisinin ulaşması amaçlanmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler ders kitaplarında birçok harita yer almaktadır. İlköğretim sosyal bilgiler 4, 5, 6 ve 7. sınıf ders kitaplarındaki harita sayıları Tablo-2’de gösterilmiştir.

Tablo-2 İlköğretim Sosyal Bilgiler Kitaplarında Bulunan Harita Sayısı

Sınıf	Ünite	Harita Sayısı
IV	III. Ünite: Yaşadığımız Yer	2
	VIII. Ünite: Uzaktaki Arkadaşım	8
V	II. Ünite: Adım Adım Türkiye	1
	III. Ünite: Bölgemizi Tanıyalım	18
	IV. Ünite: Ürettiklerimiz	7
	VII. Ünite: Bir Ülke, Bir Bayrak	1
	VIII. Ünite: Hepimizin Dünyası	9
VI	II. Ünite: Yeryüzünde Yaşam	11
	III. Ünite: İpek Yolunda Türkler	9
	IV. Ünite: Ülkemizin Kaynakları	2
	V. Ünite: Ülkemiz Ve Dünya	6
	VI. Ünite: Demokrasinin Serüveni	1
	VII. Ünite: Elektronik Yüzyıl	2
VII	II. Ünite: Ülkemizde Nüfus	2
	III. Ünite: Türk Tarihine Yolculuk	4
	IV. Zaman İçinde Bilim	2
	V. Ünite: Ekonomi Ve Sosyal Hayat	3
	VII. Ünite: Ülkeler Arası Köprüler	2

Yukarıdaki tablo, ilköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretmen kılavuz kitaplarından faydalanarak hazırlanmıştır.

C. Sosyal Bilgiler Dersinde Grafik Kullanımı

Görselleşmenin önemli olduğu 2005 ilköğretim programlarında, bu işlemi gerçekleştirmek amacıyla farklı araçlara yer vermiştir. Görselleştirme sürecinde kullanılacak araçlardan birisi de grafiklerdir. Grafikler, eğitim faaliyetleri sırasında öğrencilere hem istenilen bilgilerin aktarılmasında, hem de öğrenci tarafından elde edilen bilginin daha uzun süre saklanmasında kullanılmaktadır. Bu sebeple, öğrenme-öğretme faaliyetleri açısından grafiklerin önemi büyüktür.¹¹⁵

Olayların resim veya çizgilerle gösterilmesi metodu, grafik diye adlandırılır. Başka bir ifadeyle; sayısal verilerin çizgilerle ifade edilmesi yöntemine *grafik* denir. Grafiklerin birçok çeşidi vardır. Grafikler, eşit aralıklarla yatay ve dikey çizgilerden oluşabilecekleri gibi dikdörtgen, yarım daire ve bütün şekillerden ya da resim şekillerden oluşabilir.¹¹⁶ Grafikler, sayısal verileri görselleştirir ve bu veriler arasında karşılaştırmalar yapılabilmesine olanak sağlar. Bu şekilde sayısal verilerin anlaşılması ve yorumlanması mümkün olur.¹¹⁷

“Grafikler vasıtasıyla, bir olgu veya olayın durumunun istatistiksel ve sayısal olarak gösterilmesi sağlanabilir.”¹¹⁸ Grafikler, sayılarla kolay ifade edilemeyen matematik ilişkileri gösterir. Aritmetik ve cebirsel problemleri çözümede ve değişkenler arasındaki karmaşık ilişkileri göstermede yardımcı olur.¹¹⁹ Grafikler, formülleri anlamada ve değişkenler arası ilişkileri yorumlamada kullanılabilir. Öğrencilerin grafik yorumlama becerilerini geliştirerek, onları formül ezberlemekten vazgeçirebilir ve grafikler yardımıyla öğrencilerin dersi daha iyi anlamalarını sağlanabilir. Böylece, özellikle sayıların kullanıldığı ve yorumlandığı derslerde başarı yükseltilebilir.¹²⁰

¹¹⁵ Dönmez, Yazıcı, Sabancı; s. 439.

¹¹⁶ Göksel, s.29.

¹¹⁷ Çelik, s.24.

¹¹⁸ Öztürk, Dilek; s.300.

¹¹⁹ Uyanık, s.2.

¹²⁰ Temiz, s.41.

İlköğretim okullarındaki derslerin birçoğunda grafikler kullanılmaktadır. Bu derslerden birisi de sosyal bilgiler dersidir. Sosyal bilgiler dersinin birçok konusunda her türlü grafik kullanılabilir. Grafikler öğrencinin bilişsel alanın kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarına çıkmasını sağlar.¹²¹ Grafikler, karşılaştırma yapma kolaylığı sağlamaları nedeniyle sosyal bilgiler öğretiminde mutlaka kullanılması gereken bir araçtır.¹²²

Grafiklerin sosyal bilgiler derslerinde kullanılması, öğrencilerin görsel öğrenmelerinin sağlanmasında etkili olmaktadır. Çünkü konuların öğrenciler tarafından anlaşılmasının sebebi, bu derslerde yapılandırılmak istenen bilginin çokluğuna ve öğrencilerin bu bilgiler arasında anlamlı ilişkiler kuramamalarına bağlanmaktadır.¹²³

İlköğretim sosyal bilgiler kitaplarında grafikler çok yetersiz kalmaktadır. Daha önce “Milli Tarih” ve “Milli Coğrafya” diye iki ayrı ders iken daha sonra bu dersler sosyal bilgiler adı altında birleştirilmiş dolayısıyla bu iki dersin birleşmesiyle birlikte bu derslerin kitapları da birleştirilmiştir. Kitapların birleşmesi çeşitli sorunları da beraberinde getirmiştir. Çünkü sosyal bilgiler ders kitapları içeriğinde yapılan değişikliklerin bir sonucu az olan grafik sayısı daha da azaltılmıştır.¹²⁴ İlköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarındaki grafik sayıları Tablo-3’te gösterilmiştir.

¹²¹ Öztürk, Dilek; s.300.

¹²² Göksel, s.29.

¹²³ Dönmez, Yazıcı, Sabancı; s. 438.

¹²⁴ Göksel, s.39.

Tablo-3 İlköğretim Sosyal Bilgiler Kitaplarında Bulunan Grafik Sayısı

Sınıf	Ünite	Grafik Sayısı
IV	III. Ünite: Yaşadığımız Yer	2
	IV. Ünite: Üretimden Tüketime	2
V	III. Ünite: Bölgemizi Tanıyalım	6
	IV. Ünite: Ürettiklerimiz	17
	VIII. Ünite: Hepimizin Dünyası	2
VI	IV. Ünite: Ülkemizin Kaynakları	8
	V. Ünite: Ülkemiz Ve Dünya	3
VII	II. Ünite: Ülkemizde Nüfus	6

Yukarıdaki tablo, ilköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretmen kılavuz kitaplarından faydalanarak hazırlanmıştır.

D. Sosyal Bilgiler Dersinde Tablo Kullanımı

Sosyal bilgiler derslerinde kullanılan materyaller, çeşitli bilim dallarının çıkarımlarının yer aldığı bilgileri içerdiği için, sayısal verilerle yüklüdür. Sayısal verilerin öğrenciye sunumu sırasında kullanılacak araçlardan birisi de tablolardır. Çizgilerle çerçeveslendirilmiş ve eşit bölümlerle ayrılmış veriler serisine *tablo* denir. İşlenen konularda geçen verilerin tablolara dökülmesi ve sunulması çok yararlıdır. Buna göre konu metinleri içinde örnek veriler yer tutmalı, mutlaka gerekli ise ayrıntılı veriler, tablolar şeklinde sunulmalıdır.¹²⁵

Sosyal bilgiler dersinde kullanılan tablolar, sayısal verilerin öğrencilere sunumu sırasında kullanılır. Tablo hazırlanırken dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Tabloların hazırlanması aşamasında öğrencilerin seviyesi ve kullanım kolaylığı dikkate alınmalıdır. “Tablonun başlığı nedir? Tablodaki verileri kullanarak hangi soruları cevaplayabilirsiniz? Tabloda sunulan verilerin değişikliği neyi ifade etmektedir? Bu veriler metinle nasıl ilişkilendirilebilir?” gibi sorular sorularak öğrencilerin tabloları anlamalarına ve yorumlamalarına yardımcı

¹²⁵ Göksel, s.32.

olunmalıdır.¹²⁶ Tablo yaparken konu başlıklarının seçimi, sütun başlıkları ve satır başlıklarının düzenlenmesi, bilgiyi kullanmada çok önemlidir. Sosyal bilgiler dersinin hemen tüm konuları ile ilgili etkinliklerde tablo oluşturma ve okuma becerileri kullanılabilir. Bilgilerin benzerlik ve farklılıklarını bulmanın en kolay yolu tablolarla yapılan karşılaştırmalardır. Tablolar öğrencilere hem bilgilerdeki benzerlik ve farklılıkları görmelerine hem de farklılıkları hatırlamalarına yardımcı olur. Ayrıca tabloların neyi anlatmak istediği üzerinde durulurken öğrencilerin matematik dersindeki alt yapılarına dikkat etmek gerekir.¹²⁷ Çünkü tabloları okurken ve yorumlarken birçok temel matematik becerisi gerekmektedir.

Tablolar öğrenmenin görselleştirilmesi açısından çok önemlidir. Fakat ilköğretim sosyal bilgiler kitapları incelendiğinde tablolara çok az yer verildiği görülmektedir (Tablo-4). O halde bu eksiği sosyal bilgiler öğretmenleri dersi işlerken tamamlamalıdır.¹²⁸ Sosyal bilgiler öğretmenleri ders veya etkinlikler sırasında hem kendileri tablo yaparak hem de öğrencilere yaptırarak bu eksikliğini az da olsa giderebilir.

¹²⁶ Miyase Koyuncu Kaya, Özgül Dağ, Emine Koçak, Tuğrul Yıldırım, Mehmet Ünal; *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, İstanbul 2010, s. 45.

¹²⁷ Kıroğlu, s.547.

¹²⁸ Göksel, s.32.

Tablo-4 İlköğretim Sosyal Bilgiler Kitaplarında Bulunan Tablo Sayısı

Sınıf	Ünite	Tablo Sayısı
IV	I. Ünite: Kendimi Tanıyorum	3
	III. Ünite: Yaşadığımız Yer	4
	V. Ünite: İyi Ki Var	8
V	II. Ünite: Adım Adım Türkiye	2
	III. Ünite: Bölgemizi Tanıyalım	2
	IV. Ünite: Ürettiklerimiz	2
	VI. Ünite: Toplum İçin Çalışanlar	1
	VIII. Ünite: Hepimizin Dünyası	2
VI	I. Ünite: Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	4
	IV. Ünite: Ülkemizin Kaynakları	4
	V. Ünite: Ülkemiz Ve Dünya	5
	VI. Ünite: Demokrasinin Serüveni	1
	VII. Ünite: Elektronik Yüzyıl	2
VII	I. Ünite: İletişim Ve İnsan İlişkileri	3
	II. Ünite: Ülkemizde Nüfus	2
	III. Ünite: Türk Tarihine Yolculuk	5
	IV. Zaman İçinde Bilim	1
	V. Ünite: Ekonomi Ve Sosyal Hayat	4
	VII. Ünite: Ülkeler Arası Köprüler	2

Yukarıdaki tablo, ilköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretmen kılavuz kitaplarından faydalanarak hazırlanmıştır.

V. YÖNTEM

A. Evren Örneklem

Erzincan ilindeki ilköğretim okullarında 6, 7 ve 8. sınıflarda öğrenim gören öğrenciler bu araştırmanın evrenini teşkil etmektedir. Çalışmanın örnekleme ise 2010-2011 eğitim- öğretim yılının ikinci döneminde, Erzincan ilinde belirlenmiş 6 ilköğretim okulunda yer alan toplam 340 öğrenciden oluşmaktadır. Örnekleme dahil olan öğrencilerin 164'ü erkek, 176'sı kız öğrencidir. Örnekleme giren okullar ve öğrenci sayıları Tablo-5'te gösterilmiştir.

Tablo-5 Örnekleme Giren Okullar ve Öğrenci Sayıları

Okulun Bulunduğu Çevre	Okul	6.Sınıf Öğrenci Sayısı	7.Sınıf Öğrenci Sayısı	8.Sınıf Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı
Merkez	Osmangazi İlköğretim Okulu	16	20	18	54
Merkez	Hayrettinpaşa İlköğretim Okulu	11	26	14	51
Merkez	Yaylabaşı İlköğretim Okulu	18	26	18	62
Merkez	Gülhanım Celal Toraman İlköğretim Okulu	18	15	17	50
Üzümlü	Üzümlü Fatih İlköğretim Okulu	21	29	12	62
Üzümlü	Altınbaşak İlköğretim Okulu	18	24	19	61
Toplam		102	140	98	340

Örnekleme giren okullardan Osman Gazi İlköğretim Okulu ve Hayrettin Paşa İlköğretim Okulu il merkezinde, Yaylabası İlköğretim Okulu ve Gülhanım Celal Toraman İlköğretim Okulu il merkezine bağlı beldelerde, Üzümlü Fatih İlköğretim Okulu Üzümlü ilçesi merkezinde ve Altınbaşak İlköğretim Okulu Üzümlü'ye bağlı bir beldede yer almaktadır.

B. Veri Toplama Araçları

Veriler; Harita, Grafik ve Tablo Okuma Becerisi Testi, Matematik Becerisi Testi ve Görüşme Protokolü olmak üzere toplam 3 farklı ölçekle toplanmıştır (Ek-1, Ek-2, Ek-3). Bu ölçekler araştırmacı tarafından, uzman kişilerin desteği de alınarak hazırlanmıştır. Bu araçlar ve kullanılma amaçları şu şekildedir:

Harita, Grafik ve Tablo Okuma Becerisi Testi (Sosyal Bilgiler Testi): İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin matematik becerisi gerektiren sosyal bilgiler konularındaki becerilerini değerlendirmek için uygulanmıştır. Sosyal bilgiler dersine yer alan konular dikkate alınarak harita, grafik ve tablo okuma becerilerine yönelik 30 test sorusundan oluşan test hazırlanmıştır. İlk basamakta hazırlanan testin ön deneme uygulaması, 7. sınıf öğrencilerinden oluşan toplam 27 öğrenciye uygulanmıştır. Sonuçlara göre soruların bir biri ile uyumlu olup olmadığını tespit etmek için iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve elde edilen katsayı, testin kendi içinde tutarlı olduğunu göstermiştir ($N:27, \alpha: .75$). Sonuçlara göre madde ve test puanı analizleri yapılmıştır. Madde analizleri sonucunda madde gücü (P_j) 0.39 ile 0.87 arasında değişmektedir. Buna göre ayırt edicilik gücü 0.40'ın üzerinde olan maddeler alınıp, daha sonra uzman görüşüne sunulmuş ve ilk başta hazırlanan testlerden bazı sorular çıkarılmış ve gerekli düzeltmeler yapılmış ve testteki soru sayısı 20'ye düşürülerek son hali verilmiştir. Harita, Grafik ve Tablo Okuma Becerisi Testinde; 8 harita, 7 grafik ve 5 tablo okuma becerisi gerektiren soru yer almaktadır.

Matematik Becerisi Testi: Öğrencilerinin matematik becerisi düzeylerini belirlemek amacıyla Matematik Becerisi Testi geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Öncelikle sosyal bilgiler derslerinde kullanılan ve temel matematik konularını içeren 30 soruluk bir test hazırlanmıştır. Hazırlanan testin ön deneme uygulaması, 7. sınıf

öğrencilerinden oluşan toplam 26 öğrenciye uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre soruların bir biri ile uyumlu olup olmadığını tespit etmek için iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve elde edilen katsayı, testin kendi içinde tutarlı olduğunu göstermiştir (N:26 α : .87). Sonuçlara göre madde ve test puanı analizleri yapılmıştır. Madde analizleri sonucunda madde gücü (Pj) 0.39 ile 0.87 arasında değişmektedir. Buna göre ayırtıcılık gücü 0.40'ın üzerinde olan maddeler alınıp üçü ilköğretim matematik öğretmeni olmak üzere dört alan uzmanı görüşüne göre testteki soru sayısı 20'ye düşürülmüştür.

Görüşme Protokolü: Öncelikle Görüşme Protokolünde kullanılmak için altı soru oluşturulmuş ve bu sorular 5 öğrenciye uygulanmıştır. Gerekli düzenlemeler yapıp soruların çalışma amacına uygun olduğu uzman görüşüyle belirlendikten sonra soru sayısı dörde düşürülmüştür. Görüşme Protokolü yapılandırılmış açık uçlu dört sorudan oluşmaktadır. Beceri testlerinin sonuçlarına göre belirlenmiş toplam 15 öğrenciye, beceri testlerinin uygulamasından yaklaşık bir ay sonra uygulanmıştır.

C. Verilerin Toplanması

Araştırmanın planı doğrultusunda literatür taraması yapılmış ve konu uzmanlarının görüşlerinden faydalanılmıştır. Elde edilen bilgilerden, çalışmanın hazırlanması aşamalarında özellikle de kavramsal çerçevenin oluşturulması aşamalarında yararlanılmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin uygulamaları 2010-2011 eğitim öğretim yılında nisan ayı içinde yapılmıştır. Ölçek uygulamalarından önce ilgili kurumlardan gerekli izinler alınmış, sonrasında da okul idarecileriyle ön görüşmeler yapıp belirlenen tarih ve saatlerde okullar ziyaret edilmiştir. Uygulamaya gidilen okullardaki öğrenciler ölçeklere karşı istekli davranmış, testler dağıtılmadan önce araştırmacı tarafından gerekli açıklamalar yapılarak araştırmanın önemi vurgulanmıştır. Ölçekler öğrencilere dağıtılmış ve uygulama yapıldıktan sonra toplanmıştır. Uygulama yapılan okullarda uygulamalar sırasında öğretmenlerden de yardım alınmıştır. Ölçeklerin cevaplama süresi için öğrencilere yaklaşık 50 dakika verilmiştir. Öğrencilerin birbirlerini etkilemeleri mümkün oldukça engellenmiştir. Beceri testlerinden yaklaşık bir ay sonra ise Görüşme Protokolü uygulanmıştır.

D. Verilerin Analizi

Uygulamada 2 adet beceri testi uygulanmıştır. Bu testlerden birisi, harita grafik ve tablo okuma becerilerinden oluşan Sosyal Bilgiler Testi'dir. Sosyal Bilgiler Testi'nde 20 soru yer almaktadır ve her soru 5 puandır. Sosyal Bilgiler Testi'nden alınabilecek en yüksek puan 100 iken en düşük puan 0'dır. Fakat Sosyal Bilgiler Testi'ndeki her beceri ayrı ayrı hesaplanmıştır. Buna göre; harita okuma becerisinden alınabilecek en yüksek puan 40 en düşük puan 0, grafik okuma becerisinden alınabilecek en yüksek puan 35 en düşük puan 0 ve tablo okuma becerisinden alınabilecek en yüksek puan 25 en düşük puan 0 olarak belirlenmiştir. Diğer test ise Matematik Becerisi Testi'dir. Matematik Becerisi Testi'nde toplam 20 soru yer almaktadır ve her soru 5 puan değerindedir. Matematik Becerisi Testi'nden alınabilecek en yüksek puan 100 iken en düşük puan 0 olarak belirlenmiştir. Ölçek uygulaması yapılan öğrencilerden envanterleri tam olarak dolduranlar işleme tabi tutulmuştur. Ölçek 346 öğrenciye uygulanmasına rağmen 6 öğrencinin işaretlemelerinde eksiklik olduğu için 340 öğrenciden yeterli veri toplanabilmiştir. Buna uygun olarak 340 öğrencinin sonucu değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmayla ilgili ölçeğin uygulaması tamamlandıktan sonra bilgi toplamak üzere verilen formların hepsi araştırmacı tarafından teker teker kontrol edilmiş ve bilgisayara geçirilmiştir. Bilgisayara geçirilen bilgiler kategorilerine göre ayrılıp tekrar bilgisayara işlenmiş ve istatistiksel işlemler tamamlanmıştır. Araştırma boyunca bütün hesaplama ve düzenlemeler Microsoft Excel, Microsoft Word ve SPSS 17.0 programları ile yapılmıştır. SPSS 17.0 programı ile betimleyici istatistikler, bağımsız örnek t-testi, tek yönlü ANOVA testi, Basit Doğrusal Regresyon analizleri yapılmıştır. Ayrıca beceri testlerinin uygulanmasından yaklaşık 1 ay sonra 15 öğrenciye 4 sorudan oluşan bir Görüşme Protokolü yapılmıştır. Görüşme Protokolü'nden elde edilen nitel veriler ise betimsel analize tabi tutulmuştur.

VI. BULGULAR ve YORUMLAR

A. Beceri Testlerine Ait Bulgu ve Yorumlar

1. Öğrencilerin;

a. Harita okuma,

b. Grafik okuma,

c. Tablo okuma,

d. Sosyal bilgiler,

e. Matematik,

becerisi düzeyleri nasıldır?

Tablo 6

Harita Okuma, Tablo Okuma, Sosyal Bilgiler Dersi ve Matematik Becerisi Düzeyleriyle İlgili Betimleyici İstatistikler

	N	Alnabilecek	Alnabilecek	En Az	En Fazla	\bar{X}	Ss
		En Düşük	En Yüksek				
Harita	340	0	40	0	40	21.84	10.273
Grafik	340	0	35	0	35	18.53	9.163
Tablo	340	0	25	0	25	12.18	6.627
Sosyal	340	0	100	0	100	52.54	22.520
Bilgiler							
Matematik	340	0	100	0	100	56.93	20.166

Öğrencilerin; harita okuma, grafik okuma, tablo okuma, sosyal bilgiler ve matematik becerisi düzeyleriyle ilgili betimleyici istatistikler Tablo-6'da gösterilmiştir.

Öğrencilerin harita okuma becerisi düzeylerini belirlemeye yönelik yapılan teste 340 öğrenci katılmıştır. Bu testten alınabilecek en yüksek puan 40 iken en düşük puan ise 0'dır. Bu sınava katılan öğrencilerin harita okuma becerisi puan ortalamaları 21.84'tür.

Öğrencilerin grafik okuma becerisi düzeylerini belirlemeye yönelik yapılan teste 340 öğrenci katılmıştır. Bu testten alınabilecek en yüksek puan 35 iken en düşük puan ise 0'dır. Öğrencilerin grafik okuma becerisi puan ortalamaları 18.53 olarak tespit edilmiştir.

340 öğrencinin katıldığı tablo okuma becerisi düzeylerini belirlemeye yönelik testten alınabilecek en yüksek puan 25 iken en düşük puan ise 0'dır. Bu teste göre öğrencilerin tablo okuma becerisi puan ortalamaları 12.18'dir.

Sosyal bilgiler becerisi düzeylerini belirlemeye yönelik teste 340 öğrenci katılmıştır. Bu testten alınabilecek en yüksek puan 100 iken en düşük puan ise 0'dır. Bu teste katılan öğrencilerin sosyal bilgiler becerisi testi puan ortalamaları 52.54'tür.

Matematik becerisi düzeylerini belirlemek için yapılan teste 340 öğrenci katılmıştır. Bu testten alınabilecek en yüksek puan 100 iken en düşük puan ise 0'dır. Matematik becerisi düzeylerini belirlemek için yapılan teste katılan öğrencilerin puan ortalamaları 56.93 olarak bulunmuştur.

2.a. Öğrencilerin cinsiyete göre harita okuma becerisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 7

Cinsiyete Göre Öğrencilerin Harita Okuma Becerisi Düzeylerine İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları						
Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Erkek	164	21.77	10.283	338	-.121	.904*
Kız	176	21.90	10.292			

*p>.05

Cinsiyete göre öğrencilerin harita okuma becerisi düzeylerine ilişkin bağımsız örnek t-testi sonuçları Tablo-7'de gösterilmiştir. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin harita okuma becerisi düzeylerinin benzer olduğu bulunmuştur Erkek öğrencilerde puan ortalaması 21.77 iken kız öğrencilerde puan ortalaması 21.90'dır. Test sonuçlarına göre erkek ve kız öğrencilerin harita okuma beceri düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur, $t_{(338)} = -.121$, $p > .05$.

2.b. Öğrencilerin cinsiyete göre, grafik okuma becerisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 8

Cinsiyete Göre Öğrencilerin Grafik Okuma Becerisi Düzeylerine İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Erkek	164	17.90	9.577	338	-1.231	.219*
Kız	176	19.12	8.747			

*p>.05

Cinsiyete göre öğrencilerin grafik okuma becerisi düzeylerine ilişkin bağımsız örnek t-testi sonuçları Tablo-8’de gösterilmiştir. Öğrencilerin grafik okuma becerisi testi puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. 340 öğrencinin girmiş olduğu grafik okuma becerisi düzeylerini belirlemeye yönelik testte erkek öğrencilerde puan ortalaması 17.90 iken kız öğrencilerde puan ortalaması 19.12 olarak tespit edilmiştir. Erkek ve kız öğrencilerin grafik okuma becerisi düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur, $t_{(338)} = -1.231$, $p > .05$.

2.c. Öğrencilerin cinsiyete göre, tablo okuma becerisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 9

Cinsiyete Göre Öğrencilerin Tablo Okuma Becerisi Düzeylerine İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	P
Erkek	164	12.26	6.653	338	.214	.831*
Kız	176	12.10	6.621			

*p>.05

Cinsiyete göre öğrencilerin tablo okuma becerisi düzeylerine ilişkin bağımsız örnek t-testi sonuçları Tablo-9’da gösterilmiştir. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin tablo okuma becerisi düzeylerinin birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerde puan ortalaması 12.26, kız öğrencilerde puan ortalaması 12.10 olarak tespit edilmiştir. Test sonuçlarına göre erkek ve kız öğrencilerin tablo okuma becerisi düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur, $t_{(338)} = .214$, $p > .05$.

2.d. Öğrencilerin cinsiyete göre sosyal bilgiler becerisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 10

Cinsiyete Göre Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Becerisi Düzeylerine İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	P
Erkek	164	51.92	22.906	338	-.492	.623*
Kız	176	53.13	22.204			

*p>.05

Cinsiyete göre öğrencilerin sosyal bilgiler becerisi düzeylerine ilişkin bağımsız örnek t-testi sonuçları Tablo-10'da gösterilmiştir. Öğrencilerin sosyal bilgiler becerisi düzeylerinin benzer olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerde puan ortalaması 51.92 iken kız öğrencilerde puan ortalaması 53.13 olarak tespit edilmiştir. 340 öğrencinin girmiş olduğu test sonuçlarına göre erkek ve kız öğrencilerin sosyal bilgiler beceri düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir, $t_{(338)} = -.492$, $p > .05$.

2.e. Öğrencilerin cinsiyete göre matematik becerisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 11

Cinsiyete Göre Öğrencilerin Matematik Becerisi Düzeylerine İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	P
Erkek	164	56.59	20.257	338	-.301	.764*
Kız	176	57.24	20.134			

*p>.05

Cinsiyete göre öğrencilerin matematik becerisi düzeylerine ilişkin bağımsız örnek t-testi sonuçları Tablo-11'de gösterilmiştir. Öğrencilerin matematik becerisi düzeylerinin birbirine yakın olduğu bulunmuştur. Erkek öğrencilerde puan ortalaması 56.59, kız öğrencilerde puan ortalaması 57.24 olarak tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre erkek ve kız öğrencilerin matematik becerisi düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur, $t_{(338)} = -.301$, $p > .05$.

3.a. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre harita okuma başarı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 12
Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Harita Okuma Becerisi Düzeylerine İlişkin İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

Sınıf Düzeyleri	N	\bar{X}	Ss
VI. sınıf	102	19.71	9.435
VII. sınıf	140	22.79	10.649
VIII. sınıf	98	22.70	10.334
Toplam	340	21.84	10.273

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre harita okuma becerisi düzeylerine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapmalar Tablo-12’de gösterilmiştir. 6. sınıf öğrencilerinin harita okuma becerisi puan ortalamaları 19.71, 7. sınıf öğrencilerinin harita okuma becerisi puan ortalamaları 22.79, 8. sınıf öğrencilerinin harita okuma becerisi puan ortalamaları 22.70 olarak bulunmuştur. Bütün öğrencilerin harita okuma başarı puan ortalamaları 21.84’tür.

Tablo 13
Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Harita Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	662.937	2	331.468	3.181	.043*	VII-VI, VIII-VI
Gruplar içi	35113.166	337	104.193			
Toplam	35776.103	339				

*p<.05

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre harita okuma becerisi düzeyleriyle ilgili tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo-13’te gösterilmiştir. Analiz sonuçları, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre harita okuma becerisi puan ortalamaları bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($F_{(2-337)}$: 3.181, $p<.05$). Diğer bir ifadeyle, öğrencilerin harita okuma becerisi düzeyleri, sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Harita okuma becerisi düzeyleri farkının hangi sınıflar arasında olduğunu bulmak için yapılan LSD testinin sonuçlarına göre 7. sınıflardaki ($\bar{X}=22.79$, $S=10.649$) ve 8. sınıflardaki ($\bar{X}=22.70$, $S=10.334$)

öğrencilerin 6. sınıflardaki ($\bar{x}=19.71$, $S=9.435$) öğrencilerden daha başarılı olduğu belirlenmiştir.

3.b. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre grafik okuma becerisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 14
Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Grafik Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

Sınıf Düzeyleri	N	\bar{X}	Ss
VI. sınıf	102	15.29	8.438
VII. sınıf	140	19.79	9.211
VIII. sınıf	98	20.10	9.053
Toplam	340	18.53	9.163

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre grafik okuma becerisi düzeyleriyle ilgili aritmetik ortalama ve standart sapmalar Tablo-14'te gösterilmiştir. 6. sınıf öğrencilerinin grafik okuma becerisi puan ortalamaları 15.29, 7. sınıf öğrencilerinin grafik okuma becerisi puan ortalamaları 19.79, 8. sınıf öğrencilerinin grafik okuma becerisi puan ortalamaları 20.10 olarak tespit edilmiştir. Grafik okuma becerisi düzeyleriyle sınava giren 340 öğrencinin puan ortalamaları 18.53 olarak bulunmuştur.

Tablo 15
Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Grafik Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	1530.978	2	765.489	9.578	.000*	VII-VI, VIII-VI
Gruplar içi	26933.727	337	79.922			
Toplam	28464.706	339				

* $p<.01$

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre grafik okuma becerisi düzeyleriyle ilgili tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo-15'te gösterilmiştir. Analiz sonuçları, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre grafik okuma becerisi düzeyleri bakımından

anlamli bir fark olduğunu gostermektedir ($F_{(2-337)}: 9.58, p<.01$). Yani oğrencilerin grafik okuma becerisi duzeyleri, sınıf duzeyine bağlı olarak anlamli bir Őekilde değişmektedir. Bir uřt sınıfa ııkıldıkça grafik okuma başarı puan ortalamaları da yukselmektedir. Grafik okuma becerisi duzeyleri farkının hangi sınıflar arasında olduğunu bulmak ićin yapılan LSD testinin sonućlarına gōre 7. sınıflardaki ($\bar{x}=19.79, S=9.211$) ve 8. sınıflardaki ($\bar{x}=20.10, S=9.053$) oğrencilerin 6. sınıflardaki ($\bar{x}=15.29, S=8.438$) oğrencilerden daha başarılı olduğu belirlenmiştir.

3.c. Oğrencilerin sınıf duzeylerine gōre tablo okuma becerisi duzeyleri arasında anlamli bir fark var mıdır?

Tablo 16
Oğrencilerin Sınıf Duzeylerine Gōre Tablo Okuma Beceri Duzeyleriyle İlgili Becerisi Duzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

Sınıf Duzeyleri	N	\bar{X}	Ss
VI. sınıf	102	10.78	6.322
VII. sınıf	140	13.00	6.938
VIII. sınıf	98	12.45	6.310
Toplam	340	12.18	6.627

Ođrencilerin sınıf duzeylerine gōre tablo okuma becerisi duzeyleriyle ilgili aritmetik ortalama ve standart sapmalar Tablo-16'da gōsterilmiřtir. 6. sınıf oğrencilerinin tablo okuma becerisi puan ortalamaları 10.78, 7. sınıf oğrencilerinin tablo okuma becerisi puan ortalamaları 13.00, 8. sınıf oğrencilerinin tablo okuma becerisi puan ortalamaları 12.45 olarak bulunmuştur. Analiz sonućlarına gōre bütun oğrencilerin tablo okuma becerisi puan ortalamaları 12.18 olarak bulunmuştur.

Tablo 17
Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Tablo Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi
Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	299.912	2	149.956	3.464	.032*	VII-VI
Gruplar içi	14589.500	337	43.292			
Toplam	14889.412	339				

*p<.05

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre tablo okuma becerisi düzeyleriyle ilgili tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo-17’de gösterilmiştir. 6, 7 ve 8. sınıflardaki öğrencilerin girmiş olduğu tablo okuma becerisi düzeyleriyle ilgili tek yönlü ANOVA testi sonuçlarında, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre tablo okuma becerisi düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($F_{(2-337)}$: 3.464, $p<.05$). Öğrencilerin tablo okuma becerisi düzeyleri, sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Tablo okuma becerisi düzeyleri farkının hangi sınıflar arasında olduğunu bulmak için yapılan LSD testinin sonuçlarına göre 7. sınıflardaki ($\bar{x}=13.00$, $S=6.938$) öğrencilerin 6. sınıflardaki ($\bar{x}=10.78$, $S=6.322$) öğrencilerden daha başarılı olduğu belirlenmiştir.

3.d. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre sosyal bilgiler becerisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 18
Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Sosyal Bilgiler Becerisi Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

Sınıf Düzeyleri	N	\bar{X}	Ss
VI. sınıf	102	45.78	20.678
VII. sınıf	140	55.57	23.004
VIII. sınıf	98	55.26	22.365
Toplam	340	52.54	22.520

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre sosyal bilgiler becerisi düzeyleriyle ilgili aritmetik ortalama ve standart sapmalar Tablo-18’de gösterilmiştir. 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler becerisi puan ortalamaları 45.78, 7. sınıf öğrencilerinin

sosyal bilgiler becerisi puan ortalamaları 55.57, 8. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler becerisi puan ortalamaları 55.26 olarak bulunmuştur. 6, 7 ve 8. sınıflardaki öğrencilerin sosyal bilgiler becerisi puan ortalamaları 52.54'tür.

Tablo 19
Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Sosyal Bilgiler Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	6664.175	2	3332.088	6.795	.001*	VII-VI, VIII-VI
Gruplar içi	165260.163	337	490.386			
Toplam	171924.338	339				

*p<.01

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre sosyal bilgiler becerisi düzeyleriyle ilgili tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo-19'da gösterilmiştir. Analiz sonuçları, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre sosyal bilgiler becerisi puan ortalamaları bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($F_{(2-337)}: 6.795, p<.01$). Başka bir deyişle, öğrencilerin Sosyal bilgiler becerisi puanları, sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Sosyal bilgiler becerisi düzeyleri farkının hangi sınıflar arasında olduğunu bulmak için yapılan LSD testinin sonuçlarına göre 7. sınıflardaki ($\bar{x}=55.57, S=23.004$) ve 8. sınıflardaki ($\bar{x}=55.26, S=22.365$) öğrencilerin 6. sınıflardaki ($\bar{x}=45.78, S=20.678$) öğrencilerden daha başarılı olduğu belirlenmiştir.

3.e. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre matematik becerisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 20
Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Matematik Becerisi Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

Sınıf Düzeyleri	N	\bar{X}	Ss
VI. sınıf	102	50.10	16.136
VII. sınıf	140	57.75	20.701
VIII. sınıf	98	62.86	21.225
Toplam	340	56.93	20.166

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre matematik becerisi düzeyleriyle ilgili aritmetik ortalama ve standart sapmalar Tablo-20’de gösterilmiştir. Öğrencilerinin matematik becerisi testi puan ortalamaları 6. sınıflarda 50.10, 7. sınıflarda 57.75, 8. sınıflarda 62.86 olarak bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre, bütün öğrencilerin matematik becerisi testi puan ortalamaları 56.93 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 21
Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Matematik Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi
Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	8297.892	2	4148.946	10.791	.000*	VII-VI, VIII-VI, VIII-VII
Gruplar içi	129565.270	337	384.467			
Toplam	137863.162	339				

*p<.01

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre matematik becerisi düzeyleriyle ilgili tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo-21’de gösterilmiştir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre matematik becerisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F_{(2-337)}: 10.791, p<.01$). Yani öğrencilerin Matematik becerisi düzeyleri, sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Bir üst sınıfa çıkıldıkça Matematik becerisi testi puan ortalamaları da yükselmektedir. Matematik becerisi düzeyleri farkının hangi sınıflar arasında olduğunu bulmak için yapılan LSD testinin sonuçlarına göre 6. sınıflardaki ($\bar{x}=50.10, S=16.136$), 7. sınıflardaki ($\bar{x}=57.75, S=20.701$) ve 8. sınıflardaki ($\bar{x}=62.86, S=21.225$) öğrencilerin başarılarının birbirinden farklı olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, sınıf düzeyleri arttıkça matematik becerisi düzeylerinin de arttığı bulunmuştur.

4.a. Öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre harita okuma becerisi puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 22
Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Harita Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

İkamet Ettiği Çevre	N	\bar{X}	Ss
İl Merkezi	104	20.24	10.689
Merkeze Bağlı Belde	113	20.84	9.680
İlçe (Merkez)	62	22.50	10.587
İlçeye Bağlı Belde	61	25.74	9.436
Toplam	340	21.84	10.273

Öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre harita okuma becerisi düzeyleriyle ilgili aritmetik ortalama ve standart sapmalar Tablo-22’de gösterilmiştir. İl merkezinde ikamet eden öğrencilerin harita okuma becerisi puan ortalamaları 20.24, merkeze bağlı beldelerde ikamet eden öğrencilerin harita okuma becerisi puan ortalamaları 20.84, ilçe merkezinde ikamet eden öğrencilerin harita okuma becerisi puan ortalamaları, 22.50, ilçeye bağlı beldede ikamet eden öğrencilerin harita okuma becerisi puan ortalamaları 25.74 olarak bulunmuştur. Bütün öğrencilerin harita okuma becerisi puan ortalamaları ise 21.84’tür.

Tablo 23
Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Harita Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	1332.677	3	444.226	4.333	.005*	İl Merkezi-İlçeye Bağlı Belde, Merkezi Bağlı Belde-İlçeye Bağlı Belde
Gruplar içi	34443.426	336	102.510			
Toplam	35776.103	339				

*p<.01

Öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre harita okuma becerisi düzeyleriyle ilgili tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo-23’te gösterilmiştir. Analiz sonuçları, öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre harita okuma becerisi düzeyleri bakımından

anlamli bir fark olduğunu gstermektedir ($F_{(2-336)}: 4.33, p<.01$). Diğer bir ifadeyle, oğrencilerin harita okuma becerisi dzeyleleri, oğrencilerin ikamet ettiği çevreye bağlı olarak anlamli bir Şekilde değişmektedir. Harita okuma becerisi dzeyleleri farkının, oğrencilerin ikamet ettiği hangi çevreler arasında olduğunu bulmak için yapılan LSD testi sonuçlarına göre ilçeye bağlı beldedeki ($\bar{x}=25.74, S=9.436$) oğrencilerin, il merkezindeki ($\bar{x}=20.24, S=10.689$) ve merkeze bağlı beldelerdeki ($\bar{x}=20.84, S=9.680$) oğrencilerden daha başarılı olduğu tespit edilmiştir.

4.b. Oğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre grafik okuma becerisi dzeyleleri arasında anlamli bir fark var mıdır?

Tablo 24
Oğrencilerin İkamet Ettiği evreye Göre Grafik Okuma Becerisi Dzeyleleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

İkamet Ettiği evre	N	\bar{X}	Ss
İl Merkezi	104	17.02	9.125
Merkeze Bağlı Belde	113	17.08	9.203
İlçe Merkezi	62	20.08	9.387
İlçeye Bağlı Belde	61	22.21	7.720
Toplam	340	18,53	9,163

Oğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre grafik okuma becerisi dzeyleleriyle ilgili aritmetik ortalama ve standart sapmalar Tablo-24'te gsterilmiştir. İl merkezinde ikamet eden oğrencilerin puan ortalamaları 17.02, merkeze bağlı beldelerde ikamet eden oğrencilerin puan ortalamaları 17.08, ilçe merkezinde ikamet eden oğrencilerin puan ortalamaları 20.08, ilçeye bağlı beldede ikamet eden oğrencilerin puan ortalamaları 22.21'dir. İkamet edilen çevreye göre bütün oğrencilerin grafik okuma becerisi dzeyleleri puan ortalamaları ise 18.53'tür.

Tablo 25
Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Grafik Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	1451.635	3	483.878	6.019	.001*	İl Merkezi-İlçe Merkezi, İl Merkezi-İlçeye Bağlı Belde, Merkeze Bağlı Belde-İlçe Merkezi, Merkeze Bağlı Belde-İlçeye Bağlı Belde
Gruplar içi	27013.071	336	80.396			
Toplam	28464.706	339				

*p<.01

Öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre grafik okuma becerisi düzeyleriyle ilgili tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo-20’te gösterilmiştir. Analiz sonuçları, öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre grafik okuma becerisi düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($F_{(2-336)}: 6.019, p<.01$). Öğrencilerin grafik okuma becerisi düzeyleri, ikamet edilen çevreye bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Grafik okuma becerisi düzeyleri farkının, öğrencilerin ikamet ettiği hangi çevreler arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan LSD testi sonuçlarına göre ilçe merkezindeki ($\bar{x}=20.08, S=9.387$) ve ilçeye bağlı beldedeki ($\bar{x}=22.21, S=7.720$) öğrencilerin, il merkezindeki ($\bar{x}=17.02, S=9.125$) ve merkeze bağlı beldelerdeki ($\bar{x}=17.08, S=9.203$) öğrencilerden daha başarılı olduğu bulunmuştur.

4.c. Öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre tablo okuma becerisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 26

Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Tablo Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

İkamet Ettiği Çevre	N	\bar{X}	Ss
İl Merkezi	104	11.59	6.765
Merkeze Bağlı Belde	113	11.06	6.355
İlçe Merkezi	62	13.06	6.551
İlçeye Bağlı Belde	61	14.34	6.486
Toplam	340	12.18	6.627

Öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre tablo okuma becerisi düzeyleriyle ilgili aritmetik ortalama ve standart sapmalar Tablo-26'da gösterilmiştir. İl merkezinde ikamet eden öğrencilerin tablo okuma becerisi puan ortalamaları 11.59, merkeze bağlı beldelerde ikamet eden öğrencilerin tablo okuma becerisi puan ortalamaları 11.06, ilçe merkezinde ikamet eden öğrencilerin tablo okuma becerisi puan ortalamaları, 13.06, ilçeye bağlı beldede ikamet eden öğrencilerin tablo okuma becerisi puan ortalamaları 13.34 olarak bulunmuştur. Bütün öğrencilerin tablo okuma becerisi puan ortalamaları 12.18'dir.

Tablo 27

Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Tablo Okuma Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	512.112	3	170.704	3.989	.008*	İl Merkezi-İlçeye Bağlı Belde, Merkeze Bağlı Belde- İlçeye Bağlı Belde
Gruplar içi	14377.300	336	42.790			
Toplam	14889.412	339				

*p<.01

Öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre tablo okuma becerisi düzeyleriyle ilgili tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo-27'de gösterilmiştir. Tek yönlü ANOVA testi sonuçları, öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre tablo okuma becerisi düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($F_{(2-336)}$: 3.989, $p<.01$). Yani

öğrencilerin grafik okuma becerisi düzeyleri, öğrencilerin ikamet ettiği çevreye bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Tablo okuma becerisi düzeyleri farkının, öğrencilerin ikamet ettiği hangi çevreler arasında olduğunu bulmak için yapılan LSD testinin sonuçlarına göre ilçeye bağlı beldedeki ($\bar{x}=25.74$, $S=9.436$) öğrencilerin, il merkezindeki ($\bar{x}=20.24$, $S=10.689$) ve merkeze bağlı beldelerdeki ($\bar{x}=20.84$, $S=9.680$) öğrencilerden daha başarılı olduğu tespit edilmiştir.

4.d. Öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre, sosyal bilgiler becerisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 28
Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Sosyal Bilgiler Becerisi Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

İkamet Ettiği Çevre	N	\bar{X}	Ss
İl Merkezi	104	48.85	23.058
Merkeze Bağlı Belde	113	48.98	21.257
İlçe Merkezi	62	55.65	22.751
İlçeye Bağlı Belde	61	62.30	20.708
Toplam	340	52.54	22.520

Öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre sosyal bilgiler becerisi düzeyleriyle ilgili aritmetik ortalama ve standart sapmalar Tablo-28’de gösterilmiştir. İl merkezde ikamet eden öğrencilerin puan ortalamaları 48.85, merkeze bağlı beldelerde ikamet eden öğrencilerin puan ortalamaları 48.98, ilçe merkezinde ikamet eden öğrencilerin puan ortalamaları, 55.65, ilçeye bağlı beldede ikamet eden öğrencilerin puan ortalamaları 62.30 olarak bulunmuştur. 340 öğrencinin girmiş olduğu sınavda bütün öğrencilerin Sosyal bilgiler becerisi puan ortalamaları ise 52.54’tür.

Tablo 29
Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Sosyal Bilgiler Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA
Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	9251.953	3	3083.984	6.370	.000*	İl Merkezi-İlçeye Bağlı Belde, Merkeze Bağlı Belde- İlçeye Bağlı Belde
Gruplar içi	162672.385	336	484.144			
Toplam	171924.338	339				

*p<.01

Öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre sosyal bilgiler becerisi düzeyleriyle ilgili tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo-29’da gösterilmiştir. Analiz sonuçları, öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre sosyal bilgiler becerisi düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($F_{(2-336)}: 6.370, p<.01$). Öğrencilerin sosyal bilgiler becerisi testi puanları, öğrencilerin ikamet ettiği çevreye bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Sosyal bilgiler becerisi düzeyleri farkının, öğrencilerin ikamet ettiği hangi çevreler arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre ilçeye bağlı beldedeki ($\bar{X}=25.74, S=9.436$) öğrencilerin, il merkezindeki ($\bar{X}=20.24, S=10.689$) ve merkeze bağlı beldelerdeki ($\bar{X}=20.84, S=9.680$) öğrencilerden daha başarılı olduğu bulunmuştur.

4.e. Öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre matematik becerisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 30
Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Matematik Becerisi Düzeyleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

İkamet Ettiği Çevre	N	\bar{X}	Ss
İl Merkezi	104	55.67	20.278
Merkeze Bağlı Belde	113	53.85	20.529
İlçe Merkezi	62	59.84	16.864
İlçeye Bağlı Belde	61	61.80	21.506
Toplam	340	56.93	20.166

Öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre matematik becerisi düzeyleriyle ilgili aritmetik ortalama ve standart sapmalar Tablo-30'da gösterilmiştir. İl merkezinde ikamet eden öğrencilerin matematik becerisi puan ortalamaları 55.67, merkeze bağlı beldelerde ikamet eden öğrencilerin matematik becerisi puan ortalamaları 53.85, ilçe merkezinde ikamet eden öğrencilerin matematik becerisi puan ortalamaları, 59.84, ilçeye bağlı beldede ikamet eden öğrencilerin matematik becerisi puan ortalamaları 61.80 olarak bulunmuştur. İkamet edilen çevreye bakılmadığında, bütün öğrencilerin matematik becerisi puan ortalamaları 56.93 olarak bulunmuştur.

Tablo 31
Öğrencilerin İkamet Ettiği Çevreye Göre Matematik Becerisi Düzeyleriyle İlgili Tek Yönlü ANOVA Testi
Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	3209.808	3	1069.936	2.670	.048*	Merkeze Bağlı Belde-İlçeye Bağlı Belde
Gruplar içi	134653.354	336	400.754			
Toplam	137863.162	339				

*p<.05

Öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre matematik becerisi düzeyleriyle ilgili tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo-31'de gösterilmiştir. Öğrencilerin ikamet ettiği çevreye göre matematik becerisi düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($F_{(2-336)}: 2.670, p<.05$). Yani öğrencilerin matematik becerisi düzeyleri, öğrencilerin ikamet ettiği çevreye bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Matematik becerisi düzeyleri farkının, öğrencilerin ikamet ettiği hangi çevreler arasında olduğunu bulmak için yapılan LSD testinin sonuçlarına göre ilçeye bağlı beldedeki ($\bar{x}=25.74, S=9.436$) öğrencilerin, merkeze bağlı beldelerdeki ($\bar{x}=20.84, S=9.680$) öğrencilerden daha başarılı olduğu tespit edilmiştir.

5.a. Öğrencilerin matematik becerisi düzeyleri, harita okuma becerisi düzeylerinin anlamlı bir yordayıcı mıdır?

Tablo 32

**Harita Okuma Becerisi Düzeylerinin Matematik Becerisi Düzeylerine Göre Yordanmasına İlişkin
Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları**

Değişken	Standart				
	B	Hata	β	t	p
(Sabit)	3.826	1.311		2.918	.004*
Matematik Puan	.316	.022	.621	14.570	.000*
R: .621	R ² : .386	F: 212.299	p: .000*	p < .01	

Harita okuma becerisi düzeylerinin matematik becerisi düzeylerine göre yordanmasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo-32’de gösterilmiştir. Kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu görülürken (F:212.299, $p < .01$), matematik becerisi düzeylerinin, harita okuma becerisi düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Harita okuma becerisi düzeylerine ilişkin toplam varyansın yaklaşık %39’unun matematik becerisi düzeyleri ile açıklandığı ifade edilebilir.

5.b. Öğrencilerin matematik becerisi düzeyleri, grafik okuma becerisi düzeylerinin anlamlı bir yordayıcı mıdır?

Tablo 33

**Grafik Okuma Becerisi Düzeylerinin Matematik Becerisi Düzeylerine Göre Yordanmasına İlişkin
Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları**

Değişken	Standart				
	B	Hata	β	t	p
(Sabit)	1.574	1.127		1.396	.164
Matematik Puan	.298	.019	.656	15.958	.000*
R: .656	R ² : .430	F: 254.656	p: .000*	p < .01	

Grafik okuma becerisi düzeylerinin matematik becerisi düzeylerine göre yordanmasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo-33’te gösterilmiştir. Kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu görülürken (F:254.656, $p < .01$), matematik becerisi düzeylerinin grafik okuma becerisi düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Grafik okuma becerisi düzeylerine ilişkin toplam varyansın %43’ünün matematik testi başarı puanları ile açıklandığı ifade edilebilir.

5.c. Öğrencilerin matematik becerisi düzeyleri, tablo okuma becerisi düzeylerinin anlamlı bir yordayıcı mıdır?

Tablo 34
Tablo Okuma Becerisi Düzeylerinin Matematik Becerisi Düzeylerine Göre Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	Standart		β	t	p
	B	Hata			
(Sabit)	.305	.834		.366	.715
Matematik Puan	.209	.014	.635	15.094	.000*
R: .635	R ² : .403	F: 227.836	p: .000*	p < .01	

Tablo okuma becerisi düzeylerinin matematik becerisi düzeylerine göre yordanmasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo-34'te gösterilmiştir. Kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu görülürken (F:227.836, p< .01), matematik becerisi düzeylerinin tablo okuma becerisi düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Tablo okuma becerisi düzeylerine ilişkin toplam varyansın yaklaşık %40'ının matematik becerisi düzeyleri ile açıklandığı söylenebilir.

5.d. Öğrencilerin matematik becerisi düzeyleri, sosyal bilgiler becerisi düzeylerinin anlamlı bir yordayıcı mıdır?

Tablo 35
Sosyal Bilgiler Becerisi Düzeylerinin Matematik Becerisi Düzeylerine Göre Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	Standart		β	t	p
	B	Hata			
(Sabit)	5.705	2.480		2.301	.022**
Matematik Puan	.823	.041	.737	20.035	.000*
R: .737	R ² : .543	F: 401.400	p: .000*	*p < .01	**p<0.5

Sosyal bilgiler becerisi düzeylerinin matematik becerisi düzeylerine göre yordanmasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo-35'te gösterilmiştir. Kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu görülürken (F:401,400, p< .01), matematik becerisi düzeylerinin sosyal bilgiler becerisi düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Sosyal bilgiler becerisi düzeylerine ilişkin

toplam varyansın yaklaşık %54'ünün matematik becerisi düzeyleri ile açıklandığı belirtilebilir.

B. Görüşme Protokolüne Ait Bulgu ve Yorumlar

Öğrencilere uygulanan Görüşme Protokolü ile ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu görüşme formunda yer alan sorular ve bu sorulara verilen cevaplara aşağıda yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler dersiyle ilgili çalışmalar yapmaktan hoşlanıyor musunuz? şeklindeki birinci soruya 13 öğrenci evet cevabı verirken 2 öğrenci hayır cevabı vermiştir. Yani öğrenci görüşlerine göre 2 öğrenci hariç sosyal bilgiler dersiyle ilgili çalışma yapmaktan hoşlanıyor. Bunun en önemli sebebi olarak sosyal bilgiler dersiyle ilgili çalışmaların eğlenceli olması gösteriliyor. Buna dokuz numaralı öğrencinin *“Evet. Çünkü hem eğlenceli zaman geçiriyorum hem de öğreniyorum.”* biçimindeki ifadesi örnek olarak gösterilebilir. Bunun yanı sıra bilgi ve kültüre olumlu etkide bulunması, konuların öğrenilmesine yardımcı olması, eğitici olması, dersin kolay olması ve diğer derslere olumlu etkide bulunması bu çalışmaların sevilmesinde sebep olarak gösterilmiştir. Hayır, cevabı veren öğrenciler ise sosyal bilgiler ile ilgili çalışmaların kolay ve sıkıcı olduğunu belirtiyor.

Sosyal bilgiler dersinde yer alan harita, grafik ve tablo ile ilgili konuları seviyor musunuz? şeklindeki ikinci soruya 11 öğrenci evet cevabı verirken 4 öğrenci hayır cevabı vermiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmelere göre, öğrencilerin çoğu Sosyal bilgiler dersinde yer alan harita, grafik ve tablo ile ilgili konuları sevmektedir. Bu sonuçların ortaya çıkmasında harita, grafik ve tabloların kolay anlaşılır olması, eğlenceli olması ve konuyu anlamayı kolaylaştırdığı gibi sebepler gösterilmiştir. Bu duruma yedi numaralı öğrencinin *“Evet. Kolay, anlaşılır ve eğlenceli olduğu için seviyorum.”* biçimindeki ifadesi örnek olarak gösterilebilir. Hayır cevabı veren öğrencilere ise üç numaralı öğrencinin *“Hayır. Çünkü harita, grafik ve tablo ile ilgili konular sayısal işlemler gerektiriyor. Bu bakımdan bu konulardan hoşlanmıyorum.”* şeklindeki ifadesi örnek olarak gösterebilir.

Sosyal bilgiler dersinde matematik işlemleri gerektiren soruları çözmekten hoşlanıyor musunuz? şeklindeki üçüncü soruya 14 öğrenci evet, 1 öğrenci ise hayır cevabı vermiştir. Öğrencilerin biri hariç, sosyal bilgiler dersinde matematik işlemleri gerektiren soruları çözmekten hoşlanıyor. Bu sonuçların nedenleri olarak matematik dersinin sevilmesi, matematik dersinde başarılı olunması, konunun daha iyi anlaşılmasını sağlaması, eğlenceli olması, iki derse ait öğelerin bir arada olması, kolay olması, matematik dersine göre daha az işlem gerektirmesi, cevaplarının net olması ve matematik dersinde öğrenilenleri pekiştirmesi gösterilmiştir. Sekiz numaralı öğrenci ise *“Hayır. Matematik dersini sevmediğim için işlem yapmaktan hoşlanmıyorum.”* cevabını vermiştir.

Matematik başarısı, sosyal bilgiler başarısını etkiliyor mu? şeklindeki dördüncü soruya 13 öğrenci evet, 2 öğrenci hayır cevabını vermiştir. Öğrencilerin çoğu matematik başarısının sosyal bilgiler başarısını etkilediği yönünde görüş bildirmiştir. Buna 3 numaralı öğrencinin *“Evet. Çünkü matematik dersindeki başarımız, sosyal bilgiler dersindeki sayısal verilerin yer aldığı konuları daha iyi anlamamızı sağlar.”* cevabı, 5 numaralı öğrencinin *“Evet. Çünkü sosyal bilgiler dersinde matematik bilgisi gereklidir.”* cevabı ve 9 numaralı öğrencinin *“Evet. Matematik dersinde başarılıysan bu başarın Sosyal bilgiler dersini de etkiler. Çünkü bu dersler birbiriyle bağlantılıdır.”* cevabı örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca öğrenci görüşleri nicel verileri de destekler niteliktedir. Nicel verilere göre, öğrencilerin harita okuma becerisinin yaklaşık %39’u, grafik okuma becerisinin %43’ü, tablo okuma becerisinin yaklaşık %40’ı, Sosyal bilgiler becerisinin yaklaşık % 54’ünün matematik becerisi düzeyleriyle açıklandığı tespit edilmiştir.

VII. SONUÇLAR-TARTIŞMA ve ÖNERİLER

A. Sonuçlar ve Tartışma

Yapılan araştırmada, öğrencilerin harita okuma, grafik okuma, tablo okuma, sosyal bilgiler ve matematik becerisi düzeylerinin orta seviyede olduğu görülmüştür. Daha önce yapılan benzer araştırmalarda harita ve grafik okuma becerisi düzeylerinin yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür.¹²⁹ Çalışmada, bu becerilerin geçmişe nazaran daha iyi olduğu söylenebilir. Bu seviyenin artışında ise yeni sosyal bilgiler programının önemli etkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin harita okuma, grafik okuma, tablo okuma, sosyal bilgiler ve matematik becerileri cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. Cinsiyete göre farklılığın olmamasında ise ülkemizde eğitim sistemine bakış açısının değişmesi, yeni eğitim-öğretim programının etkisi, eğitimde fırsat eşitliği, eğitim seviyesinin yükselmesi gibi faktörlerin etkisinin olduğu söylenebilir.

Sınıf düzeylerine göre öğrencilerin harita okuma, grafik okuma, tablo okuma, sosyal bilgiler ve matematik becerileri farklılık göstermektedir. 6. sınıf öğrencilerinin beceri puanları daha düşüktür. Bu durumun 6. sınıf öğrencilerinin ortaöğretime geçiş için yapılan Seviye Belirleme Sınavı'na girmedikleri ve dolayısıyla böyle bir sınava hazırlık yapmadıklarından kaynaklandığı düşünülebilir. 6. Sınıf öğrencilerinin ilköğretimin ilk kademesinden ikinci kademesine geçiş yapmalarının da bu sonuca etki edebileceği düşünülmektedir. Ayrıca gelişim açısından çocuklar arasında fark olduğu düşüncesini unutmamak kaydıyla 6. sınıf öğrencilerinin, somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine yeni geçiş yaptıkları için tümevarım ve tüm dengelim gibi zihinsel yöntemleri 7 ve 8. sınıf öğrencileri kadar iyi kullanamadıkları düşünülebilir.

Öğrencilerin ikamet ettikleri yerlere göre harita okuma, grafik okuma, tablo okuma, sosyal bilgiler ve matematik becerisi puanlarının farklı olduğu bulunmuştur. Fakat bu fark ikamet edilen çevrenin büyüklüğünden kaynaklanmamaktadır. Bu farkın oluşmasında çevrenin eğitime bakış açısı, okulun sahip olduğu imkanlar,

¹²⁹ Yıldız, s.83.

velilerin tutumu, okulların başarı kriterleri gibi değişkenlerin etkili olduğu düşünülebilir. Ayrıca bu farkın Seviye Belirleme Sınavı'ndaki başarıya paralellik gösterdiği görülmüştür.

Öğrencilerin matematik beceri düzeyleri; harita okuma, grafik okuma, tablo okuma ve sosyal bilgiler becerisi düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısıdır. Öğrencilerin harita okuma becerisinin yaklaşık %39'u, grafik okuma becerisinin %43'ü, tablo okuma becerisinin yaklaşık %40'ı, sosyal bilgiler becerisinin yaklaşık % 54'ünün matematik becerisi düzeyleriyle açıklandığı tespit edilmiştir.

Görüşme Protokolü'ne göre öğrencilerin çoğu, sosyal bilgiler dersiyle ilgili çalışma yapmayı, sosyal bilgiler dersinde yer alan harita, grafik ve tablo ile ilgili konuları ve sosyal bilgiler dersinde yer alan matematik işlemleri gerektiren soruları çözmeyi sevmektedir. Ayrıca öğrenciler, matematik becerisinin sosyal bilgiler dersinde yer alan harita, grafik ve tablo okuma becerilerini etkilediği yönünde görüş bildirmiştir.

Bu araştırmada disiplinler arası işbirliğinin önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmalarda da matematik becerisinin sosyal bilgiler dersindeki bazı konuların daha iyi anlaşılması ve daha iyi öğrenilmesi hususunda önemli bir etkisinin olduğu ve bazı konularda matematik becerisinin gerekli olduğu vurgulanmaktadır.¹³⁰ Fakat sosyal bilgiler program kitapları incelendiğinde sosyal bilgiler dersi ile matematik dersi arasındaki ilişkilendirmenin yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür.

B. Öneriler

İlköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan harita, grafik ve tablo sayısı artırılmalıdır. Bu açığı kapatmak için ayrıca öğretmenler dersi işlerken kendi çabaları ile alternatif çözümler geliştirebilmelidir.

Okullarda harita, grafik ve tablo okuma becerisine yönelik etkinlik ve çalışmaların sayısı artırılarak öğrencilere de bu öğelerin yer aldığı konularda aktif rol verilmelidir. Bu görsel öğelerin yer aldığı konuların öğretimi sırasında görsel öğeleri öğretmenlerin kullanması yerine, öğretmen rehberliğinde öğrencilerin kullanılması

¹³⁰ Bekdemir, Başibüyük; s.16.

sağlanarak aktif öğrenme gerçekleştirilmelidir. Buna uygun olarak öğrencilere sosyal bilgiler dersinde harita, grafik, tablo, atlas gibi görsel materyalleri kullanma alışkanlığı kazandırılmalıdır.

İlköğretim sosyal bilgiler kitaplarında yer alan harita, grafik ve tablolar öğrenci seviyelerine daha uygun olarak düzenlenmeli, bu görsel öğelerin öğretimi sırasında teknolojik araç-gereçlerden daha fazla yararlanılmalıdır.

Hemen hemen her okulda çok sayıda harita olmasına rağmen bu okulların çoğunda müfredata uygun haritalar yer almamaktadır. Bu yüzden okullarda bu görsel öğelerin öğretimi için gerekli araç-gereç ve materyal temini sağlanmalıdır.

Harita, grafik ve tabloların öğrencilerin yaşantılarında kullanabilecekleri şekilde ve yakın çevreyle ilişkilendirilerek öğretilmesine özen gösterilmelidir. Örneğin 6. sınıf ölçekler konusunda çizik ölçekle öğrencinin yakınındaki illerle bulunduğu il arasındaki harita üzerindeki mesafenin nasıl bulunabileceği öğretilir.

Disiplinler arası işbirliğine önem verilmeli, özellikle matematik ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin işbirliği geliştirilmelidir. Zümre öğretmenler kurulu toplantılarında iki disiplin bir araya getirilmeli ve yıllık-günlük plan yapımında iki dersin öğretmenleri birbirlerinden faydalanmalıdır. Çünkü bazı konuların öğretiminde ve anlaşılmasında iki dersin birbirine ihtiyacı olduğu farklı araştırmalarda da tespit edilmiştir.¹³¹ Ayrıca birbirleriyle ilişkilendirilen matematik ve sosyal bilgiler konuları, matematik ve sosyal bilgiler derslerinde paralel zamanda işlenmelidir.

¹³¹ Türk, İşleyen; s.454.

VIII. KAYNAKLAR

- AKDAĞ, Hakan; “İlköğretim II. Kademe 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin, Bilişsel ve Duyuşsal Giriş Davranış Özelliklerinin Başarı ve Tutumlarına Etkisi”, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 25, 2008, s. 53 -68.
- ALIMLI, M. Ekrem; “Harita Kullanımı ve Harita Farkındalığı”, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- AYKAÇ, Necdet; “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* www.Esosder.Org, C.6, S.22, Güz 2007, s.46-73.
- AYKAÇ, Necdet; *Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Aktif Öğretim Yöntemleri*, Ankara 2005, s.1.
- BAHAR, Hüseyin Hüsnü, SAYAR, Kübra ve BAŞIBÜYÜK Adem; “İlköğretim Öğrencilerinin Kroki Okuma Becerilerinin İncelenmesi (Erzincan Örneği)” *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.20, S.1, Ocak 2010 Elazığ, s.229-246.
- BALKAN, Asuman; “İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Harita Kullanımının Derse Karşı Tutuma, Başarıya ve Hatırda Tutma Düzeyine Etkisi”, T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- BEKDEMİR, Mehmet ve BAŞIBÜYÜK, Adem; “Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Matematik Başarı ve Kaygı Düzeylerinin Coğrafya Başarısını Yordaması”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2011 (baskıda).
- BAŞIBÜYÜK, Adem ve ÇIKILI, Yahya; “İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Coğrafya Konularında Çalışma Yaprağı ve Dilsiz Harita Kullanımının Öğrenci Motivasyon ve Başarısı Üzerine Etkisi”, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, S.16, 2002, s.29-38.

- BAŞOL, Samettin, ‘v.d.’; *İlköğretim Sosyal Bilgiler 5 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, İstanbul 2010, s.40.
- BAYRAKÇI, Öztürk; “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersindeki Araştırma Ödevlerinin (Etkinlik, Performans ve Proje) Öğrencilerin Sosyalleşmesine Katkısı”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- BERK, Fatih; “Eski ve Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Tarih Konularının Karşılaştırılması”, T.C. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- BUĞDAYCI, İ. ve BİLDİRİCİ, İ. Ö.: “Harita Kullanımının Coğrafya Eğitimindeki Önemi”, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara, 11-15 Mayıs 2009.
- CAN, Gürhan (edt.); Sosyal Bilgiler Öğretimi, “yy” 1998, s. 3.
- ÇAYCI, Barış, ‘v.d.’; “Sosyal Bilgiler Dersinde İşbirliğine Dayalı Öğrenme İle Kavram Öğretimi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C.15, S. 2, Ekim 2007, s.619-630.
- ÇELİK, Hülya; “İlköğretim Sosyal Bilgilerde Harita Kullanımının Psikomotor Hedefleri Gerçekleştirme ve Öğretime Katkısı”, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- DEMİRALP, Nurcan; “ Haritalarla Öğrenme”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, C.7, No: 4, Güz 2009, s. 955-973.
- DEMİRBAŞ, Abdullah ve BARTH, James L.; *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi(Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi)*, Ankara 1996.
- DEVECİ, Handan; “Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımı”, *The Turkish Online Journal Of Educational Technology*, Temmuz 2005, s. 159-166.

- DOĞANAY, Ahmet; “Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 17, S. 2, 2008, s. 77-96.
- DOĞANAY, Ahmet ve SARI, Mediha; “Öğretmen Gözüyle Yeni Sosyal Bilgiler Programı: Adana İlinde Bir Araştırma”, *İlköğretim Online (http://Ilkogretim-Online.Org.Tr)*, C.7, No:2, 2008, s. 468-484.
- DÖNMEZ, Cengiz, YAZICI, Kubilay ve SABANCI, Osman; “Sosyal Bilgiler Derslerinde Grafik Düzenleyicilerin Kullanımının Öğrencilerin Akademik Bilgiyi Elde Etmelerine Etkisi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, C.5, S.3, Yaz 2007, s. 437-459.
- ERDEM, Eda ve DEMİREL, Özcan; “Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 23, 2002, s.81-87.
- ERTUĞRUL, Zühal; “İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Tespiti”, T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- FER, Seval; "Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programı Üzerine Bir Değerlendirme." Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ve Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, İstanbul, 7-9 Aralık 2005.
- GÖKSEL, Oğuz; “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Harita ve Grafik Kullanımının Eğitimi Destekleme Düzeyi”, T.C. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- GÖRGÜLÜ, Ersin; *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 2.bs., Ankara Ekim 2002.
- <http://www.sosyalbilgilerci.com/ilkogretimde-sosyal-bilgiler-ogretimi-ve-gelisimi> (07/05/2011).

- İŞLER, Ahmet Şinasi; “Sanat Eğitiminde Disiplinlerarası-Tematik Yaklaşım”, *Milli Eğitim Dergisi*, S.163, Yaz 2004, s.9.
- İZBIRAK, Reşat; *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1986, s.153.
- KAN, Çiğdem; “Etkili Sosyal Bilgiler Öğretimi Arayışı”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C.14, No:2, Ekim 2006, s. 537-544.
- KARABACAK, Nermin ve TURAN, İlhan; “İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarına Göre Bir Değerlendirmesi”, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.16, 2007, s.209-233.
- KAYA, Miyase Koyuncu ‘v.d.’; *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, İstanbul 2010, s. 45.
- KAYMAKÇI, Selahattin; “Yeni Sosyal Bilgiler Programı Neler Getirdi?”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.29, S.5, 2009, s. 1530-1545.
- KIROĞLU Kasım; *Yeni İlköğretim Programları(1-5. Sınıflar)*, 2.bs., Ankara Ekim 2007, s.542.
- KILIÇ, Durmuş; “İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretmenlerin Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi (Erzurum İlinde Bir İnceleme)”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 1994.
- KINCAL, Remzi Y.; *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, 2.bs., Erzurum 1999, s.1.
- KOÇ, Hakan; “Coğrafya Öğretim Programındaki Kazanımların Öğrencilerin Harita Beceri Düzeyleri Üzerine Etkisi”, T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.
- KOÇYİĞİT, Erdal ve YILMAZ, İbrahim; “Harita Üzerindeki Yazılar ve Temel Özellikleri”, *Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi*, C. 1, No: 2, 2009, s. 1-9.
- KÖSTÜKLÜ, Nuri (edt.); *İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Ankara 2011, s.30.

- ORUÇ, Şahin ve ULUSOY, Kadir; “Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Yapılan Tez Çalışmaları, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*”, S. 26, 2008, s. 121 -132.
- ÖZTÜRK, Cemil ve DİLEK, Dursun; *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem A Yayıncılık, 3.bs., Ankara Ekim 2003.
- SÖNMEZ, Ömer Faruk; “İlköğretim Sosyal Bilgiler 7.Sınıf Karadeniz Bölgesi Konusunun Görsel Araç-Gereçlerle Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisinin Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)”, T.C Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- SÖNMEZ, Veysel; *Eğitim Felsefesi*, 2.bs., Ankara 1993.
- SÖNMEZ, Veysel; *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*, Anı Yayıncılık, Ankara 1998.
- ŞİMŞEK, Ahmet; “Tarih Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı”, *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.4, S.1, 2003, s. 143- 157.
- TAŞ, Ayşe Mentiş; “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Eğitimi Program Standartlarının Belirlenmesi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C.37, S. 1, 2004, s. 28-54.
- TAŞKAYA, Serdarhan Musa ve BAL, Turgut; “Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Ders Araç Gereçlerini Kullanma Durumları”, *Akademik Bakış Dergisi*, S.22, Ekim – Kasım – Aralık – 2010, s. 1-16.
- TAŞPINAR, Mehmet; *Kuramdan Uygulamaya Öğretim Yöntemleri*, 2.bs., Elazığ Şubat 2005.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara 2006.
- TEMİZ, Burak Kağan ve TAN, Mustafa; “Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Yorumlama Becerileri”, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.28, 2009, s. 31-43.
- TEZCAN, Mahmut; *Atatürk ve Eğitim*, Ankara 1992, s. 82.

- TEZGEL, Recep; “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında İnsan Hakları ve Değer Eğitimi”, *II. Uygulamalı Etik Kongresi, Ankara, 18-20 Ekim 2006*.
- TÜRK, İ. Caner ve İŞLEYEN, Tevfik; “Tarih Dersi Öğretiminde Matematik Dersinin Yeri”, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.9, 2004, s. 445-455.
- UYANIK, Fatma; “Ortaöğretim 10. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Anlama ve Yorumlamaları İle Kinematik Başarıları Arasındaki İlişki”, T.C.Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- ÜZÜMCÜ, Nadir Orkun; “İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Harita Okuma Becerisinin Aktif Öğrenme Yöntemiyle Kazandırılması”, T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- YAPICI, Hakkı; “6.Sınıf Yeni Sosyal Bilgiler Ders Programı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 14, 2006, s. 347-357.
- YARIMCA, Özden; “Disiplinler Arası Yaklaşım Dayalı Bir Durum Çalışması”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 25, Temmuz – Ağustos 2011 s. 1-16.
- YAZICI, Kubilay; “Sosyal Bilgilerde Kullanılan Görsel Araçlar: Haritalar-Küreler, Resimler, Tablolar ve Grafikler”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2006, s. 651-662.
- YAZICI, Kubilay; “Sosyal Bilgiler ve Okuma Becerileri”, *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.26, S.1, 2006, s. 273-283.
- YELKEN, Tuğba Yanpar; “İlköğretim Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersinde Tamamlayıcı Değerlendirme Yaklaşımları Konusundaki Görüşleri”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, S. 2, 2006, s. 58-75.

YILDIZ, Levent; “İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerindeki Harita, Grafik ve Şekillerin Kavranma Düzeyi (Aksaray İli Örneği)”, T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

IX. EKLER

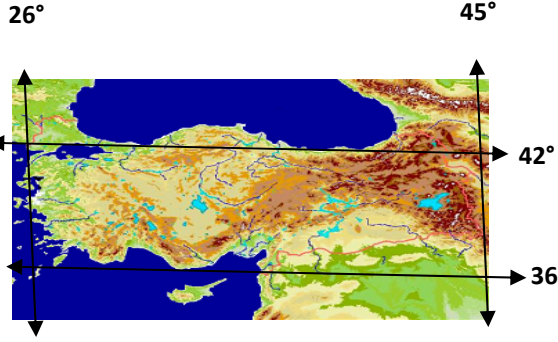
EK:1.

HARİTA, GRAFİK VE TABLO OKUMA BECERİSİ TESTİ (SOSYAL BİLGİLER TESTİ)

Sevgili öğrenciler,

Bu test kitapçığında 20 test sorusu bulunmaktadır. Sizlerden 25 dakikada bu test kitapçığında bulunan soruları cevaplamanız ve boş soru bırakmamanız istenmektedir. Cevapları sizlere dağıtılan cevap kağıdına kodlamanız gerekmektedir. **Vereceğiniz cevaplar, sizin ders notunuzu kesinlikle etkilemeyecektir.** Sonuçlar sadece bilimsel çalışmada kullanılacaktır.

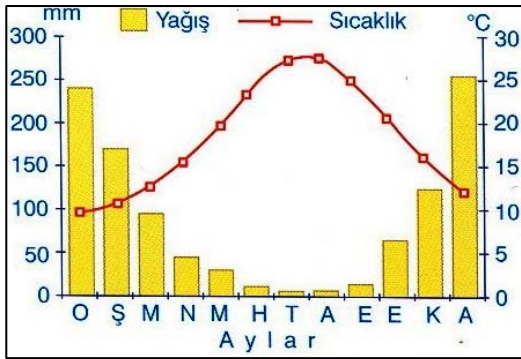
1)

Yukarıdaki harita dikkate alındığında Türkiye ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Ekvatorun kuzeyinde yer alır.
- B) Gerçek yüzölçümü 814.578 km²'dir.
- C) Doğu ile batısı arasında 19 meridyen farkı vardır.
- D) Güneyi ile kuzeyi arasından 6 tane paralel dairesi geçer.

2)

Yukarıdaki grafikte, bir merkezin yıllık sıcaklık ve yağış grafiği verilmiştir.

Bu merkez en çok yağışı hangi mevsimde almaktadır?

- A) İlkbahar B) Yaz C) Sonbahar D) Kış

3) Aşağıdaki tabloda, Birinci İnönü Savaşı'nda yer alan Türk ve Yunan kuvvetlerine ait askeri bilgiler verilmiştir.

Birlikler	Subay	Er	Tüfek	Top
TÜRK	417	8500	600	28
YUNAN	472	15.816	12.500	72

Tablodaki verilen bilgilerden yararlanarak aşağıdaki sonuçlardan hangisine kesin olarak ulaşılabilir?

- A) Türkler daha fazla kayıp vermiştir.
 - B) Yunan kuvvetleri her açıdan üstündür.
 - C) İngilizler, Yunanlıları desteklemektedir.
 - D) Savaşı Türkler kazanmıştır.
- 4) Aşağıdaki tabloda Türkiye'nin yıllara göre okul ve öğrenci sayılarındaki değişim verilmiştir.

Yıllar	Okul Sayısı	Öğrenci
1943-44	12.509	351.825
1963-64	28.925	3.979.525
1983-84	52.219	8.133.550
2003-04	136.117	10.479.538

Yukarıdaki tabloya göre aşağıdaki bilgilerin hangisine ulaşamaz?

- A) Okul sayısının en az olduğu yıllar 1943-44'tür.
- B) Okul sayısı devamlı artmıştır.
- C) Öğrenci sayısı devamlı artmıştır.
- D) Nüfusun en fazla arttığı yıllar 2003-04'tür.

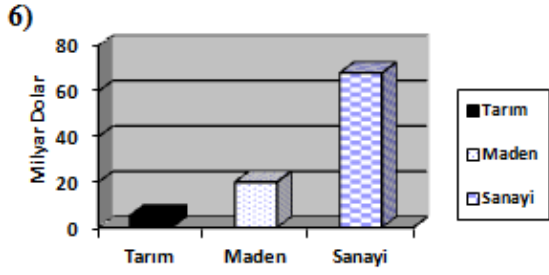
5) I. 1/ 5.500.000

II. 1/4.000

III.1/100.000

Yukarıdaki ölçeklerin büyükten küçüğe doğru sıralanışı aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) I, II, III B) I,III, II
- C) II, I, III D) II, III, I

Yukarıdaki grafikte ekonomik faaliyet alanlarına göre, ülkemizin ithalat değerleri verilmiştir. (*Dış Ticaret Müsteşarlığı Verileri 2004*)

Grafiğe göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) 70 milyar dolara yakın sanayi ürünleri ithal edilmiştir.
 B) Sanayi ürünlerine göre, maden ürünleri daha az ithal edilmiştir.
 C) Maden ürünlerimizin ihraç payı yaklaşık 20 milyar dolardır.
 D) İthalat ürünleri içinde en az payı tarım ürünleri tutmuştur.

7)

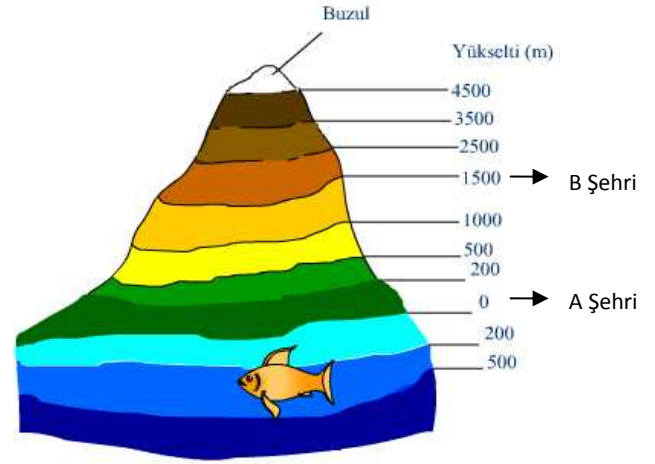
Yıllar	Tarım%	Sanayi%	Hizmet%
1970	70,2	10,2	19,6
1980	60,0	12,7	27,3
1990	50,3	13,6	36,1
2000	34,8	18,3	46,9

Yukarıdaki tabloda bazı yıllara göre, Türkiye’de çalışan nüfusun sektörel dağılımı verilmiştir.

Bu tabloya bakarak, aşağıda verilen bilgilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Tarım sektöründe çalışanların oranı azalırken, sanayi ve hizmet sektöründe çalışanların oranı artmıştır.
 B) Sanayi sektöründeki artış hizmet sektörüne göre daha yavaştır.
 C) Türkiye’nin 2000 yılında, 1970 yılına oranla daha çok geliştiğini söyleyebiliriz.
 D) Bu değişimlerde kırsal kesimden kentlere yapılan göçlerin etkisi fazladır.

8) Dünya üzerinde her yerde hava sıcaklığı, deniz seviyesinden itibaren yükseldikçe her 200 metrede 1 °C azalır.

Yukarıda bir yerin yükseklik değerleri ile buradaki A ve B şehirleri gösterilmiştir.

A şehri ile B şehri arasında kaç °C sıcaklık farkı vardır?

- A)7,5 B)15 C)17,5 D) 22

9) Türkiye 26°-45° kuzey paralelleri ile 36°-42° doğu meridyenleri arasında yer almaktadır.

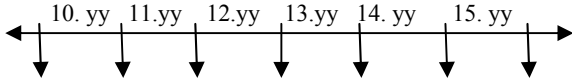
50°	25°	0°	25°	50°
1			2	50°
				25°
				0°
				25°
3			4	50°

Yukarıdaki bilgiler göz önüne alındığında, Türkiye şekilde taranarak gösterilen alanlardan hangisinde yer alır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

10) Aşağıda bazı önemli olayların tarihleri verilmiştir.

Miryakefalon Savaşı	1176	→	☀
Malazgirt Savaşı	1071	→	△
Kösedağ Savaşı	1243	→	♥
İstanbul'un Fethi	1453	→	■

Yukarıdaki olayların ve yüzyılların eşleştirilmesi aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	10. yy	11. yy	12. yy	13. yy	14. yy	15. yy
A	△	☀	♥		■	
B	△	■	♥		☀	
C		♥	☀		■	
D		△	☀	♥		■

11)

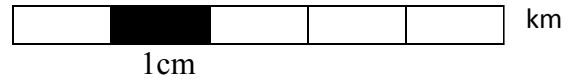

Yukarıdaki grafikte, yıllara göre zeytin üretimi verilmiştir.

Bu grafiğe göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) 1999 yılında hava koşulları olumsuzdur.
- B) 2000 ve 2002 yıllarında eşit üretim yapılmıştır.
- C) Çift rakamlı yıllarda üretim daha fazladır.
- D) 2003 yılındaki üretim, 2001 yılından daha fazladır.

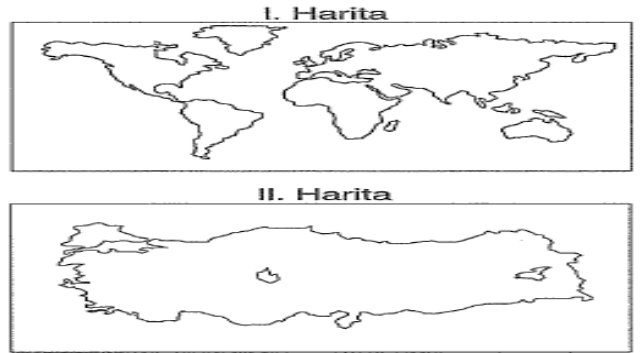
12) 5 0 5 10 15 25

Yukarıdaki çizgi ölçek aşağıdakilerden hangisini ifade eder?

- A) Çizgi ölçeğin boyunun 20 cm olduğunu belirtir.
- B) Haritada, 10 km'lik bir uzunluğun 10 cm ile gösterildiğini ifade eder.
- C) Gerçekte 20 km'lik bir uzunluğun haritada 1 cm ile gösterildiğini belirtir.
- D) Haritada, 1 cm'lik uzunluğun gerçekte 5 km'ye karşılık geldiğini ifade eder.

13)

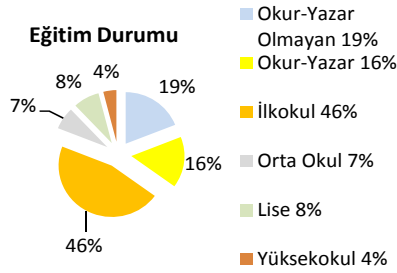

Yukarıda, aynı büyüklükteki kâğıtlara çizilmiş iki harita gösterilmiştir.

Bu haritalar ile ilgili, aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) II. Haritanın ölçeği daha büyüktür.
- B) I. Haritanın gerçek alanı daha geniştir.
- C) I. Haritada Türkiye daha geniş yer kaplar.
- D) II. Haritada yer şekilleri daha ayrıntılıdır.

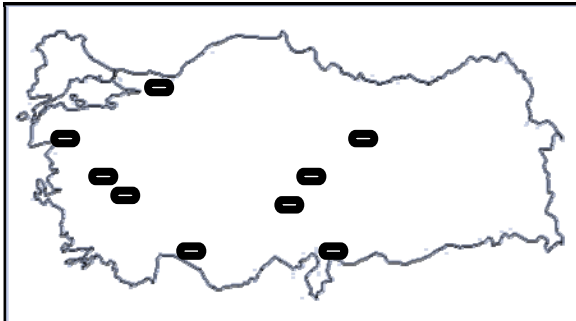
14) Aşağıdaki grafikte 1990 yılı itibariyle Türkiye nüfusunun eğitim durumu verilmiştir.

Grafığe göre, aşağıdaki yorumlardan hangisi yanlıştır?

- A) Okur-yazar olmayanların oranı, toplam nüfusun yaklaşık 1/5'ini oluşturur.
 B) Toplam nüfus içinde en az pay yükseköğül mezunlarına aittir.
 C) Lise mezunları ile yükseköğül mezunlarının toplamı okur-yazar olmayanların toplamından daha azdır.
 D) Okur-yazar olmayanların oranı hızla azalmaktadır.

15) Aşağıdaki haritada, Türkiye'deki demir yataklarının dağılışı gösterilmiştir.

Haritaya göre, aşağıdaki bilgilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Demir yataklarının bölgelere göre dağılışı düzenlidir.
 B) En önemli demir yatakları Karadeniz kıyılarındadır.
 C) Demir yataklarımızın bir bölümü Akdeniz Bölgesinde yer alır.
 D) Demir yataklarının tümünün yanında demir çelik fabrikaları vardır.

16) Aşağıdaki tabloda 2004 yılında Türkiye'deki bazı hayvanların sayıları ve bu hayvanlardan elde edilen süt miktarları verilmiştir.

Sağılan hayvan (000 baş)	
Inek	5.538
Manda	80
Koyun	16.473
Keçi	4.086
Süt üretimi (000 ton)	
Inek	8.965
Manda	75
Koyun	805
Keçi	237

Yukarıdaki tabloya göre hangi hayvandan elde edilen süt verimi daha fazladır?

- A) İnek
 B) Manda
 C) Koyun
 D) Keçi

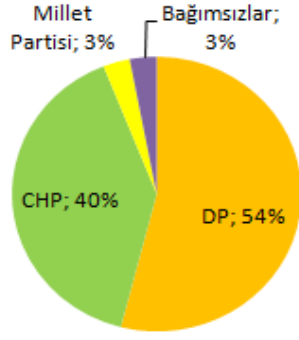
17) Aşağıda Türkiye Selçuklu Devleti ve komşu devletleri verilmiştir.

Yukarıda verilen haritaya bakıldığında Türkiye Selçuklu Devleti'nin batısında bulunan devlet aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bizans İmparatorluğu B) Azerbaycan
 C) İlhanlılar D) Artuklular

18)

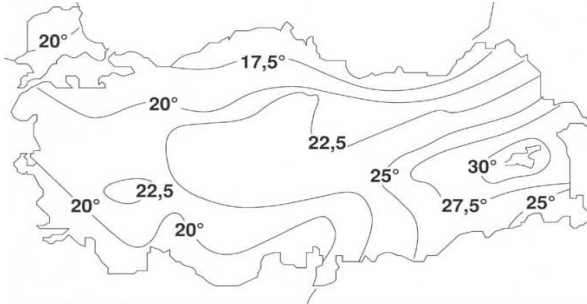
Yukarıda verilen grafikte, 1950 yılında yapılan seçimlerde partilerin aldıkları oy oranları verilmiştir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Çok partili hayat vardır.
- B) En fazla oyu DP almıştır.
- C) CHP ve DP dışındaki partiler berabere kalmıştır.
- D) İktidar olan DP liberal ekonomiyi benimsemiştir.

19)

Türkiye Yıllık Sıcaklık Ortalamaları Haritası

Yukarıda Türkiye yıllık sıcaklık ortalamaları haritası verilmiştir.

Yalnızca bu harita kullanılarak aşağıdaki yorumlardan hangisi çıkarılamaz?

- A) En düşük sıcaklık ortalamaları kuzey kıyılarında görülmektedir.
- B) En yüksek sıcaklıkla en düşük sıcaklık ortalamaları arasında $12,5^\circ$ sıcaklık farkı vardır.
- C) Kıyı kesimlerin sıcaklık ortalamaları, iç kesimlerinkinden daha düşüktür.
- D) Yaz ve kış mevsimleri arasındaki en fazla sıcaklık farkı, doğu kısımlarda görülmektedir.

20)

Yukarıdaki harita incelendiğinde, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Kuzey kıyılarında yağışlı iklim görülür.
- B) Güneyde daha ılıman iklim görülür.
- C) Doğu bölgelerindeki iklim serttir.
- D) Doğu Anadolu'da yer altı zenginlikleri fazladır.

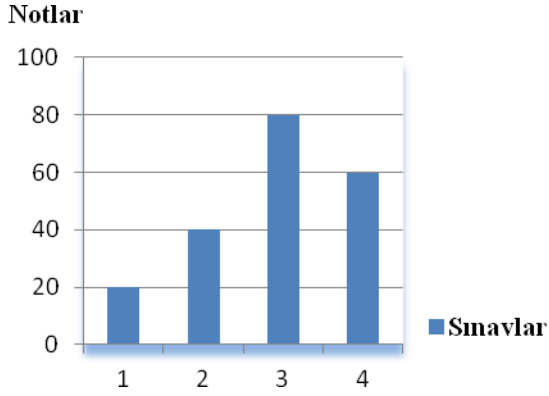
EK:2.

MATEMATİK BECERİSİ TESTİ

Sevgili öğrenciler,

Bu test kitapçığında 20 test sorusu bulunmaktadır. Sizlerden 25 dakikada bu test kitapçığında bulunan soruları cevaplamanız ve boş soru bırakmamanız istenmektedir. Cevapları sizlere dağıtılan cevap kağıdına kodlamanız gerekmektedir. **Vereceğiniz cevaplar, sizin ders notunuzu kesinlikle etkilemeyecektir.** Sonuçlar sadece bilimsel çalışmada kullanılacaktır.

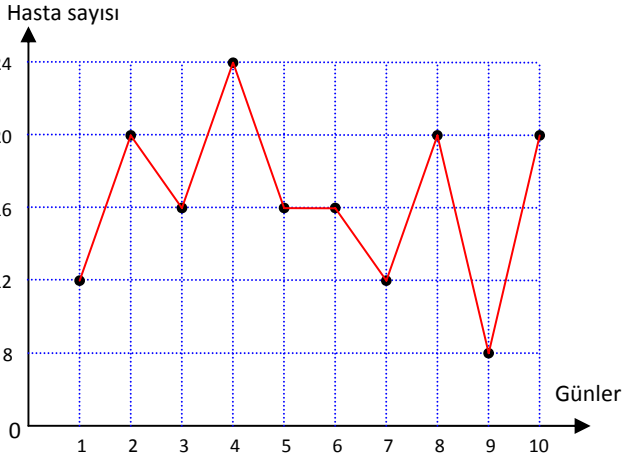
1)

Yukarıdaki grafikte, bir öğrencinin Türkçe dersinden aldığı notlar verilmiştir. Bu öğrencinin girmiş olduğu 4 sınavın ortalaması kaçtır?

A) 20 B) 40 C) 50 D) 60

2) Aşağıda verilen grafik, bir doktorun 10 gün boyunca muayene ettiği hasta sayılarını göstermektedir.

Doktor son 5 günde toplam kaç hastayı muayene etmiştir?

A) 60 B) 76 C) 88 D) 92

3) Aşağıdakilerden hangisi 0,85 ondalık kesrinin yüzde sembolü ile gösterilmiş biçimidir?

A) %8,05 B) %0,85
C) %8,5 D) %85

4) Akşam saat 23.30'da uyuyan Filiz 9 saat 20 dakika uyduğuna göre sabah saat kaçta uyanmıştır?

A) 7.50 B) 8.35
C) 8.50 D) 9.15

5)

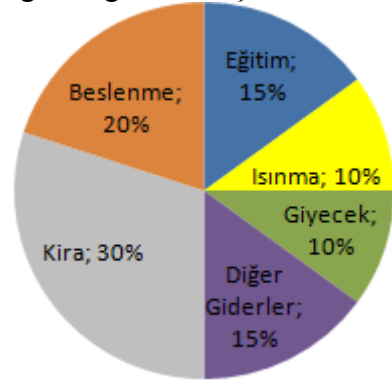
6A	😊😊😊
6B	😊😊😊😊
6C	😊😊

Yukarıdaki grafikte bir okuldaki 6. sınıfların öğrenci sayıları gülen yüzlerle gösterilmiştir.

6/C sınıfında 18 öğrenci olduğuna göre 6. sınıfların toplam öğrenci sayısı kaçtır?

A) 72 B) 78 C) 81 D) 90

6) Aşağıdaki grafikte, bir ailenin aylık gider dağılımı gösterilmiştir.

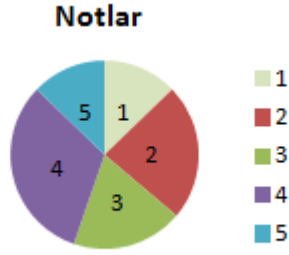
Ailenin beslenme gideri 180 TL ise kira gideri kaç TL'dir?

A) 36 B) 270 C) 400 D) 900

7) 90 mm + 12 cm işleminin sonucu aşağıdakilerden hangisidir?

A) 102 mm B) 112 m
C) 210mm D) 102 dm

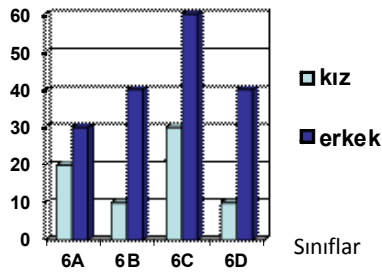
8) 2. sınıfta okuyan öğrencilerin matematik sınavından aldıkları notlar aşağıdaki pasta grafikte gösterilmiştir.

Yukarıdaki grafiğe göre matematik sınavından en çok hangi not alınmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

9)

Bir okuldaki 6.sınıf öğrencilerinin kız ve erkek sayıları grafikte gösterilmiştir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) En kalabalık sınıf 6/C'dir.
 B) 6/D sınıfındaki kız öğrenci sayısı, 6/B sınıfının kız öğrenci sayısında azdır.
 C) Kız öğrenci sayısının en fazla olduğu sınıf 6/C'dir.
 D) 6/B ve 6/C sınıflarının kız öğrenci sayıları toplamı 6/D sınıfının erkek öğrenci sayısına eşittir.

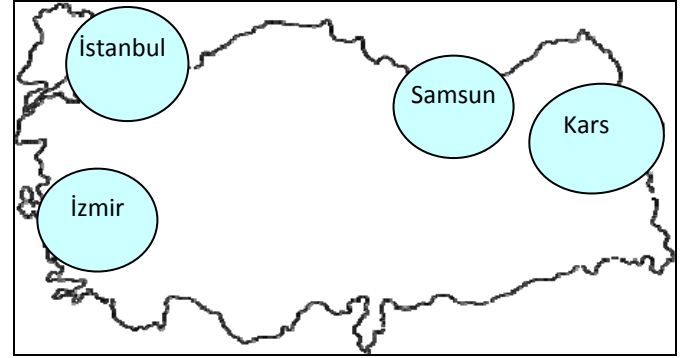
10) -3, 0, -1, +2 tamsayılarının büyükten küçüğe sıralanışı hangi seçenekte doğru verilmiştir?

- A) +2>0>-3>-1 B) +2>-1>-3>0
 C) -3>+2>-1>0 D) +2>0>-1>-3

11) 120 sayısının %20 si kaçtır?

- A)20 B)24 C)25 D)30

12)

Yukarıdaki haritada dört ilin gün içindeki en yüksek ve en düşük sıcaklık değerleri verilmiştir.

Buna göre günlük sıcaklık farkı en fazla olan il aşağıdakilerden hangisidir?

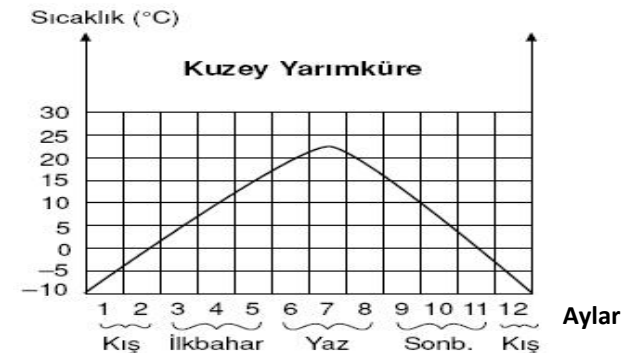
- A)Kars B)Samsun
 C)İzmir D)İstanbul

13)Meteoroloji bilgilerine göre İstanbul'daki sıcaklık 7°C iken Erzurum'daki sıcaklık, İstanbul'dakinden 11°C daha azdır.

Bu bilgiye göre, Erzurum'daki sıcaklık kaç °C'dir?

- A) 18 B) 4 C) -18 D) -4

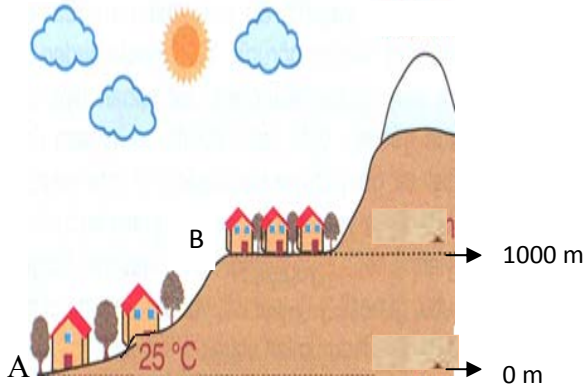
14)

Yukarıdaki grafiğe göre ilkbahar mevsiminde en yüksek sıcaklık kaç derece olabilir?

- A)15 B)18 C)20 D)23

15)

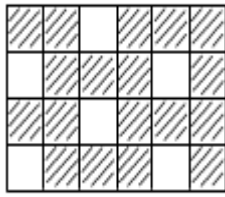

Deniz seviyesinden yüksekere çıktıkça, hava sıcaklığı her 100 metrede $0.5\text{ }^{\circ}\text{C}$ düşmektedir.

Yukarıdaki şekilde deniz kenarında bulunan "A" yerleşiminde sıcaklığın $25\text{ }^{\circ}\text{C}$ olduğu ölçülmüştür. "A" yerleşiminden 1000 metre yükseklikte bulunan "B" yerleşimine giden bir kişi burada sıcaklığı kaç derece ölçer?

- A) 10 B) 15 C) 20 D) 25

16)

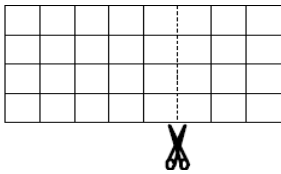

Yandaki şekil birbirine eşit parçalara bölünmüştür.

Taralı alanın ifade ettiği kesir aşağıdakilerden hangisidir?

- A) $\frac{19}{20}$ B) $\frac{18}{20}$ C) $\frac{18}{24}$ D) $\frac{19}{24}$

17)

Dosya kâğıdı, yukarıdaki şekildeki gibi eş karesel bölgelere ayrılıyor ve belirtilen çizgi boyunca kesiliyor.

Kesilen büyük parçanın kaç eş karesel bölgeden oluşacağı, aşağıdaki işlemlerden hangisi ile bulunabilir?

- A) $3.(8-5)$ B) $4.(8-3)$
C) $4.8-4.5$ D) $8.5-8.3$

18)

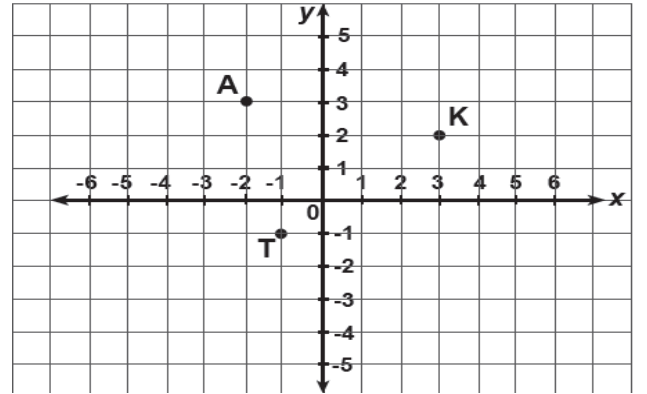
2009–2010 Yıllarında Erzurum Üniversitesi Kulüplerinin Kültürel ve Bilimsel Faaliyet ve Katılımcı Sayısı

Kulüp Adları	Faaliyet Sayısı		Katılımcı Sayısı	
	2009	2010	2009	2010
Çevre Kulübü	4553	4471	1 843	1 716
Matematik Kulübü	9939	7637	3 017	3 004
Coğrafya Kulübü	6181	7637	31 422	33 979
Doğa Kulübü	1245	943	1 522	1 5231

Verilen tabloya göre hangi kulübün düzenlediği faaliyet sayısı azalmasına rağmen katılımcı sayısı artmaktadır?

- A) Çevre B) Matematik
C) Coğrafya D) Doğa

19)

Koordinat düzleminde gösterilen A, K ve T noktaları, aşağıdaki şıkların hangisinde doğru sıra ile verilmiştir? (Noktalar, (x, y) sırası ile yazılacak)

- A) (-2,3), (3,2), (-1,-1)
B) (3,-2), (2,3), (-1,-1)
C) (2,-2), (3,3), (-1,-1)
D) (-2,-2), (2,2), (-1,-1)

20) $(+9)+(+6)+(-5)$ işleminin sonucu kaçtır?

- A) -20 B) +15
C) -10 D) +10

EK:3.

GÖRÜŞME PROTOKOLÜ

Sevgili öğrenciler,

Bu formda 5 adet soru bulunmaktadır. Sizlerden bu soruları cevaplamanız ve boş soru bırakmamanız istenmektedir. **Vereceğiniz cevaplar, sizin ders notunuzu kesinlikle etkilemeyecektir.** Sonuçlar sadece bilimsel çalışmada kullanılacaktır.

1. Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili çalışmalar yapmaktan hoşlanıyor musunuz?

Evet:.....
.....

Hayır:.....
.....

2. Sosyal Bilgiler dersinde yer alan harita, grafik ve tablo ile ilgili konuları seviyor musunuz?

Evet:.....
.....

Hayır:.....
.....

3. Sosyal Bilgiler dersinde, matematik işlemleri gerektiren soruları çözmekten hoşlanıyor musunuz?

Evet:.....
.....

Hayır:.....
.....

4. Matematik başarısı, Sosyal Bilgiler başarısını etkiliyor mu?

Evet:.....
.....

Hayır:.....
.....